

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI

**ABD’NİN ORTADOĞU POLİTİKASI
VE KİTLE İMHA SİLAHLARI**

Tezsiz Yüksek Lisans Dönem Projesi

HAZIRLAYAN
Baran ATEŞ
03912421

Ankara-2005

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI**

**ABD'NİN ORTADOĞU POLİTİKASI
VE KİTLE İMHA SİLAHLARI**

Tezsiz Yüksek Lisans Dönem Projesi

HAZIRLAYAN
Baran ATEŞ
03912421

Dönem Projesi Danışmanı
Doç. Dr. Çağrı ERHAN

Ankara-2005

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI

ABD’NİN ORTADOĞU POLİTİKASI
VE KİTLE İMHA SİLAHLARI

Tezsiz Yüksek Lisans Dönem Projesi

Dönem Projesi Danışmanı : Doç. Dr. Çağrı ERHAN

Jüri Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Sınav Tarihi

İÇİNDEKİLER

I)	ABD'DE İSRAİL LOBİSİ	1
	A) Seçimlerde Yahudiler	8
	B) Türkiye ve İsrail	10
II)	ORTADOĞU'DA KİTLE İMHA SİLAHLARI	19
	A) Nükleer Silahlar	20
	B) Biyolojik Silahlar	21
	C) Kimyasal Silahlar	22
	D) Ortadoğu'da Askeri Dengeler	24
	E) Bölge Ülkeleri	30
	F) Ortadoğu'da KİS'lerin Kullanımı ile İlgili Yaşanan Krizler.....	40
	G) Uluslararası Antlaşmalar ve Ortadoğu Ülkelerinin Üyelikleri.....	45
III)	ABD'DE ve DÜNYADA OĞUL BUSH DÖNEMİ	46
IV)	KAYNAKÇA	54

ÖZET

Medeniyetlerin doğuş merkezi olan Ortadoğu'nun stratejik önemi petrolün bulunmasından sonra daha da arttı. Bölge, tarih boyunca din savaşlarına sahne olmuşken, batının vazgeçilmez enerji kaynağı olan bu madde için yapılan mücadelelerin arenası haline geldi. Bütün bunların üstüne, 1948'de kurulan İsrail Devleti bölge kaderinde yeni bir çatışma nedeni olarak ortaya çıktı. Dünyayı kendi çıkarları doğrultusunda yeniden yapılandırmaya koyulan Amerika Birleşik Devletleri Ortadoğu'ya karşı duyarsız kalamazdı. 11 Eylül sonrası kitle imha silahları ve terörizm sebep gösterilerek önce Afganistan'a sonra Irak'a askeri müdahalede bulunan Amerika Birleşik Devletleri'nin Büyük Ortadoğu Projesi kapsamındaki yeni hedeflerinin İran ve Suriye olduğu belirginleşmiştir. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle çağdaş sömürgeci güçler özellikle de Amerika Birleşik Devletleri bu politikayı Ortadoğu bölgesinde hassasiyetle uygulamaya çalışmaktadır. Bunun birinci sebebi Ortadoğu'daki çıkarlarının gerek maddi gerekse stratejik açıdan büyük bir öneme sahip olması, ikinci sebebi de İsrail'in geleceğinin ancak bu yolla garanti altına alınabileceğinin düşünülmesidir.

SUMMARY

The strategic importance of the Middle East, where the birth of civilizations, increased after the being discovered of petroleum. While this region had appeared on the stage as area of religious wars, nowadays, Middle East has become struggle area for West's necessary energy resource. All over these, the establishment of Israel in 1948 has emerged a new struggle reason on this region. The United States of America, which reconstructs of the World for as its own benefits, could not be far away from Middle East. After The September 11, The United States of America has interfered as militarily firstly to Afghanistan and after to Iraq with the reasons of weapons of massive retaliation and terrorism and it was cleared up that the new targets are Iran and Syria as the scope of the Project of The Great Middle East. After the end of the Cold War period contemporary colonist powers especially The United States of America are applying this policies attentively on this region. The first reason of why applying this policy is important that the region presents material and strategic benefits , the second reason is the thought of Israel's future can be guaranteed only with this way.

D) ABD'DE İSRAİL LOBİSİ

Amerikan dış politikasının, dünyanın çeşitli bölgelerindeki önemli, bazen de tayin edici etkisi inkar edilemez. Büyüyen Amerikan ekonomisi ve Amerikan askerî gücü, bu ülkeye uluslararası ilişkilerde benzeri görülmemiş bir etkinlik imkanı kazandırmıştır. O kadar ki, dünyanın herhangi bir bölgesindeki dikkate değer herhangi bir değişim, Amerikan politikalarının tayin edici etkisinden uzak kalamamaktadır.

Gerek Amerikalılar gerekse başka milletlere mensup uzmanlar, ABD'nin dünyanın tek süper gücü olduğu konusunda hemfikirdirler. Fakat hemfikir olunan konu, sadece bundan ibaret değildir. Amerika, ekonomiden askerî güce, diplomasiye kadar her alanda kendisini en yakından takip eden birçok ülkeyi çok çok geride bırakmıştır.

“ Paul Kennedy, on yıldan fazla bir zaman önce Büyük Güçlerin Yükselişi ve Çöküşü adlı kitabında 500 yıl öncesindeki dünyanın büyük güçlerinin değişim seyrini incelemiş Amerika'nın ekonomik ve askerî gücünün sonraki aşaması konusunda olumsuz görüş belirtmişti. 1990'lı yıllarda ise Amerikan ekonomisinin benzeri görülmedik bir şekilde gelişmekte olduğuna dair bir makale yazmış ve Amerikan gücünden mevcut tek süper güç olarak söz etmiştir. Kennedy'ye göre şimdi güçler arasındaki [ABD ve diğer dünya güçleri arasındaki fark, tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar fazla açılmıştır.

Kennedy, ayrıca şunları belirtiyor: İngiliz imparatorluğunun zirvede olduğu dönemde İngiliz deniz gücü, güç sıralamasında ikinci sırada yer alan iki ülkenin

deniz gücüne denkti. Halbuki halihazırda Amerikan askerî bütçesi, tek başına [329 milyar dolar, 2003 tarihinde 377 milyar dolara çıkacaktır.] sıralamada Amerika'nın hemen ardından gelen 9 ülkenin askerî bütçesinin toplamına denktir.

Kennedy'nin belirttiğine göre, Amerika'da yeni mâlî yılda askeri bütçede sadece arttırılması önerilen 48 milyar dolarlık rakam, İtalya'nın tüm askerî bütçesinden iki kat ve İngiltere'nin tüm askerî bütçesinden ise (32 milyar dolar) üçte bir oranında daha büyüktür. (Halbuki İngiltere, nitelik açısından dünyanın ikinci önemli askerî gücüdür.)

Kennedy'ye göre böylesine devasa bir bütçenin sadece askerî harcamalara ayrılmasını mümkün kılan tek şey Amerikan ekonomisinin gücüdür. Kennedy, Büyük Güçlerin Yükselişi ve Çöküşü adlı kitabında 1980'li yılların sonundaki Amerikayı, gayrî sâfî yurt içi üretimi, dünyadaki tüm üretimin yüzde 22'sine denk olduğu için tükenmekte olan bir güç olarak nitelemişti. Son makalesinde ise Amerika'nın gayrî sâfî yurt içi hasılasının tüm dünyanınkinin aşağı yukarı yüzde 30'u olduğunu belirtmekte ve bu devasa askerî bütçenin, Amerikan gayri sâfî yurt içi hasılasının yüzde 3.2'sine ulaşmamasından dolayı rahatlıkla tahammül edilebilir olduğunu ifade etmektedir.”¹

Böylesi bir gücün liderliği tarafından alınacak kararların, uluslararası ve bölgesel değişimlerde tayin edici etkiler yaratacağından hiç kuşku duyulmamaktadır. Şüphesiz Amerikan ekonomik ve askerî gücü, Amerikan dış politikasında uygun bir tercüman bulmuş ve bu da onun etkinliğini ve işlevselliğini arttırmıştır. Bu yüzden Amerikanın uluslararası tavırları ve bu tavırların nasıl

¹ <http://alptekindursunoglu.com>

oluştuğu son derece önemlidir. Amerikan dış politikasının esaslarının belirlenmesinde yardımcı olan her şey, küçük bile olsa etkili olduğu için son derece büyük bir öneme sahiptir.

Amerikan hükümetinin dış politika ile ilgili konularda karar alma sürecinin niteliğine ve sınırlı bir süre için karar verici organların başkanlığında yer alan şahısların güçlerinin sınırlılığına dair nesnel ve gerçekçi bir bilgi kazanmanın gerekliliği son derece önemlidir.

Bilgisizlik, eksik bilgi, tahmine, zanna, ön yargıya, mesnetsiz varsayımlara dayalı yaklaşımlar, ülkelerin ulusal çıkarları için vahim zararlara sebep olabilir. Bu genel esaslar çerçevesinde, Yahudilerin Amerika'daki nüfuzları ve oynadıkları rol, ancak gerçekçi bir şekilde incelenip nesnel veriler halinde ortaya konarak anlaşılabilir. Bu noktada hedef, İsrail yanlısı lobilerin Amerika'daki karar alma süreci üzerinde nasıl ve ne ölçüde etkili oldukları konusunda ön yargıdan uzak, nesnel ve titiz bilgiler kazanmak olmalıdır.

Açıktır ki, ciddi bir şekilde kendi ulusal çıkarlarının peşinde olan devletler, Amerika'daki karar alma sürecinin nasıl gerçekleştiğini anlamaya olağan üstü bir önem vermekle kalmıyorlar; bu anlamayı, bu süreci etkilemenin bir ön adımı olarak da değerlendiriyorlar.

Bu yüzden geçtiğimiz on yıllar boyunca, dış politika alanında mevcut Amerikan yasalarının tanıdığı serbestlik sayesinde şekillenmiş olan ve çoğunlukla millî ve dinî telkinlere dayalı baskı grupları (lobiler), kendi görüşleri doğrultusunda Amerikan dış politikasında son derece önemli bir rol oynadılar.

Amerikalı Almanlar, Amerikalı İrlandalılar, Amerikalı Kübalılar vs. gibi gruplar, bu noktada dikkate değerdir. Resmî Amerikalı Yahudi lobisi de esasen bu çerçevede ele alınmalıdır.

Bu doğrultuda gerek büyük gerekse orta halli tüm dünya ülkeleri, Washington'da farklı derecelerde nüfuz grupları oluşturmakta ya da bu grupları desteklemektedir. Bu gruplar, kamuoyunu ve hükümeti, çeşitli şekillerde etkilemek için yoğun bir şekilde çalışmaktadır.

Amerika'daki Yahudilerin Rolü ve İsrail Karşısında Amerikan Devlet politikası Amerikan Başkanı George Bush'un Cumhuriyetçi Parti'de 24 Haziran 2002 tarihli konuşmasını, bir Amerikan başkanının yaptığı sadece en İsrail yanlısı konuşma değil, temsilciliğini Ariel Şaron'un yaptığı en İsrail sağı yanlısı konuşma olarak değerlendirmek mümkündür. Bu noktada asıl şaşırtıcı olan, böylesi bir tutumun Cumhuriyetçi bir hükümet tarafından sergilenmiş olmasıdır. Zira Cumhuriyetçiler, Demokratlara oranla çok daha az İsrail yanlısı idi ve sürekli olarak Araplarla da normal ilişkiler kurmaya çalışırlardı.

Yahudilerin Amerika'daki karar alma süreci üzerinde etkili olma yönündeki ciddi çabalarının geçmişi, 2. Dünya Savaşı sonrasında ilk yıllarına uzanmaktadır. Bir taraftan İsrail'in kurulması, diğer taraftan da Amerika'nın 2. Dünya Savaşından en güçlü ülke olarak çıkması, Amerikalı Yahudileri, İsrail devleti için Amerikan desteğini kazanma arayışına sevk etti. Onlar, tersi bir durum olması durumunda yani Amerika'nın Arap ve İslam ülkelerini desteklemesi ya da bir anlamda tarafsız kalması durumunda, hem İsrail'in hem de kendilerinin Yahudilerin genel

çıkarlarını temin etmek üzere başka bölgeler aramak zorunda kalacaklarından şüphe etmiyorlardı.

İnsan hakları boyutu ve Yahudi meselesine olan sempati, Amerika'daki Yahudi gücüne ait nüfuzun şekillenmesini başlattı. Yahudilerin Avrupa'da incitilmesi ve bazı Amerikalıların iki dünya savaşı arasında Yahudilere yardım etmemekten kaynaklanan suçluluk duygusu, 2. Dünya savaşından sonra Yahudilerin Amerikan toplumuna çeşitli düzeylerde kabul edilmesine uygun zemin hazırladı. Daha sonra soğuk savaşın başlaması ve iki süper gücün nüfuzlarını Ortadoğu'ya yayma konusunda rekabete girişmesi, Yahudi meselesinin jeopolitik ve stratejik boyutlar kazanmasına sebep oldu. Bu mesele, özellikle 1967 yılındaki 6 gün savaşından sonra artan bir önem kazandı.

Bu konuya eklenen diğer bir boyut da taraflarını demokraside birleşir tarzda ortak bir siyasal düzene ve muhtemelen ortak toplumsal ve siyasal değerlere inanmalarıdır. Daha ileri düzeyde bakacak olduğumuzda Amerikan toplumunun belli bir kısmının meselelerde Yahudi-Hıristiyan müştereklerini de bu bütüne eklediklerini görmekteyiz. Bütün bu faktörler, Amerika'daki Yahudi toplumunun faaliyetleri için uygun zeminler yarattı.

Yahudiler, 2. Dünya savaşının hemen ardından Amerikan toplumundaki nüfuzlarını kararlı bir şekilde genişlettiler ve bu yöndeki çalışmalarını hukukî ve medenî alanlarda ve bir azınlık olarak onların konumlarını doğrudan etkileyen temel özgürlükler alanında genişlettiler.

Onların faaliyetlerinin ilk adımı Demokrat Partide oldu ve bu hâlâ devam etmektedir. İsrail'in kurulması da Amerikan Yahudilerini dış politikaya ilgili kıldı,

bu süreç özellikle 1967’de hız kazandı. Amerikalı Yahudiler, çok uzun bir süre boyunca sadece iki defa geri adım attılar. Birincisinde Süveyş Kanalı’nın İsrail, Fransa ve İngiltere tarafından ele geçirilmesi sırasında Eisenhower’ın ultimatomu (Krushev ile birlikte) söz konusu üç ülkenin geri çekilmesine sebep oldu. Bu ise Amerikalı Yahudilerin Cumhuriyetçi Eisenhower hükümetine öfke duymasına yol açtı. İkincisi, 1990’lı yılların başlarında (Baba) Bush dönemindedir. Yahudiler, bu dönemde Bush’u İsrail karşıtı adımlar atmakla suçlamışlardır. Onların rahatsızlığı, İsrail’in, Irak’ın kendisine yönelik füze saldırısına karşılık vermesinin Amerika tarafından engellenmesiyle başlamıştı.

"Amerika'daki Yahudi gücü" özellikle Ortadoğu ülkelerinde, bölge ile ilgili Amerikan kararlarının izahı noktasında çok kullanılan tanıdık bir kavramdır. Bu kavram, Amerikan dış politikasının oluşturulmasında Yahudilerin siyasî nüfuzunu açıklamaya dönük olmak üzere dünyanın başka birçok bölgesinde de kullanılmaktadır. Gerek bu kavram gerekse bundan türeyen "Yahudi Lobisi" kavramı, çoğunlukla bazen Masonluğu ve benzer bazı örgütleri çağrıştıran bir gizemlilik hâlesiyle kaplanmış bir halde bulunmaktadır.

Adına Amerikan siyasî karar süreci denen karmaşık olguyu tanımayı, Amerikan uygulamalarının sebebini anlama noktasında bir gereklilik olarak kabul ediyorsak ve onu etkilemek için çalışmayı gerekli görüyorsak, Amerika'daki Yahudi gücünün oluşum sebeplerini, etkenlerini ve nasıl çalıştığını anlamayı, özellikle Ortadoğu ile ilgili meselelerde Amerikan dış politikasını anlamamanın ve bu çerçevedeki sır perdesini aralamanın gereklerinden biri olarak kabul etmeliyiz.

Bununla birlikte tek başına "Yahudi gücü ya da lobisi" kavramı, İsrail çıkarlarını sağlama hedefi doğrultusunda Washington'daki siyasî kararları doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen şeylerin tümünü açıklıyor değildir. Resmen kayıtlı olan ve Amerikan hâkim gücünün İsrail'le ilgili meselelerdeki kararlarını etkilemeyi kendine görev edindiğini açıkça ortaya koyan birkaç güçlü baskı grubu (lobi), Amerika'da benzer hedefler peşindeki geniş etkin kesimin sadece bir kısmını oluşturmaktadır.

Bununla birlikte Amerikalı Yahudilerin sahip olduğu ve gösterdikleri faaliyetler açısından kendilerinden doğrudan lobi olarak söz edilemeyecek birçok güçlü dernekleri ve örgütleri de vardır. Bu örgütlerin büyük bir bölümü, sadece Yahudilerin geniş kesimlerle ilgili işlerdeki eylem birlikteliğini korumak, bu cümleden onları yerel, bölgesel ve federal siyasî faaliyetlere teşvik etmek ve Yahudilerin çıkarları ile ilgili noktalarda yayın ve iletişim alanlarında işbirliği yapmak konularında çalışmaktadır.

Muhtemelen sayıca Yahudilerden az olmalarına rağmen, Amerika'daki Müslümanların büyük bir çoğunluğunun, sosyal ve kültürel faaliyetlerdeki tecrübesizliklerini, düzenli siyasî ve kültürel faaliyetlere ve örgütlere değer vermeme özelliklerini, daha önce buldukları ülkelerden Amerika'ya kendileriyle beraber taşıdıklarını görmekteyiz.

Bu siyasî tavırsızlığa bir de derin ayrılıkları ve başka birtakım sorunları eklediğimizde Amerikan toplumunda infialden, siyasî pazarlıklarda oyuna dahil edilmemekten ve asla da edilemeyecek olmaktan başka bir sonucun çıkmadığını görmekteyiz. Elbette Yahudilerin Amerika'daki gücü, sadece Yahudilerin

etkinlikleriyle sınırlı değildir. Amerika’da, üyeleri Yahudi olmamakla birlikte İsrail çıkarlarını Yahudilerden çok daha fazla koruyan başka gruplar da bulunmaktadır. Bu noktada sağcı Hıristiyanlarla (Fundamentalist Hıristiyanlar ya da Siyonist Hıristiyanlar diye de şöhret yapmışlardır) yeni muhafazakarlar da zikredilmeye değerdir.

A) Seçimlerde Yahudiler

Bir taraftan ABD içindeki bir azınlık olan Yahudilerin müzmin tarihî kaygıları ve onlara özgü durumlar, diğer taraftan da siyasî özgürlük açısından ABD’deki uygun ortam, onları geniş siyasî faaliyetlere yöneltmiştir. ABD’deki Yahudi azınlığa ait şirketlerin geniş ölçekli faaliyetleri, yerel eğitim ve öğretim kurullarında oy vermekten, başkanlık seçimlerine kadar her alanda etkili bir blok halinde davranan bir seçmen yaratmıştır.

İstatistiklere göre ABD, 6 buçuk milyon kişilik bir Yahudî azınlığa sahiptir. Yani ABD Yahudileri, toplam nüfusun yüzde 2.2’sini oluşturmaktadır. Bu azınlığın en önemli özelliklerinden birisi, onların çok büyük bir yüzdesinin seçimlere katılıyor oluşudur. İstatistiklere göre seçmen niteliği taşıyan Yahudilerin ortalama yüzde 89’u yapılan her seçime katılmaktadır. ABD’deki genel nüfusun seçimlere katılım oranının genellikle yüzde 50 ila 60 arasında olduğu düşünüldüğünde Yahudilerin yüzde 90 oranında seçimlere katılımı onların seçimlerdeki rolünü arttırmaktadır.

Yahudilerin oyunu etkili kılan önemli etkenlerden biri de Yahudi nüfusun ABD’deki muhtelif eyaletlere dağılışı biçimidir. ABD’deki yaklaşık 6 milyonluk Yahudi nüfusun 5 milyonu, Amerika’nın en önemli 9 eyaletinde yoğunlaşmıştır.

ABD'deki seçim sisteminin kendine özgü niteliği dikkate alındığında bu 9 eyaletin başkanlık seçimlerinde son derece belirleyici bir rol oynamakta olduğu görülmektedir.

Bu eyaletler ve Yahudilerin buralardaki nüfus dağılımı şu şekildedir: New York (yüzde 7.7), California (yüzde 2.9), Florida (yüzde 3.9), New Jersey (yüzde 5.6), Pennsylvania (yüzde 2.3) Illinois (2.2) Maryland (yüzde 4.1) Massachusetts (yüzde 4.3) Connecticut (yüzde 3.2)

Yahudilerin ABD'nin muhtelif eyaletlerindeki yerleşim biçimine ilaveten Yahudi seçmenlerin seçime katılımlarının yüksek düzeyde olması, adaylara maddi yardımlarda bulunmaları ve örgütlülükleri, onların seçimlerdeki etkinliklerinin, genel nüfus içindeki sayılarına nispetle çok daha etkili olmalarına sebep olmaktadır. Bu da onların ABD dış politikası üzerinde, nüfuslarının çok üzerinde bir etkinliğe sahip olması sonucunu doğurmaktadır.

Anket verilerine göre sayıca en azından Yahudiler kadar olan İsrail yanlısı seçmen sayısı düşünüldüğünde İsrail'in ABD seçmeninin en büyük grubunun desteğine sahip bulunduğu açıkça ortaya çıkmaktadır. İki aslı partiye mensup adayların oy oranlarının bir çok yerde başa baş olduğu bir ortamda, kendilerine özgü çıkarlara ve mülahazalara göre oy veren Yahudilerin oyunu kazanabilmek çok büyük bir önem arz etmektedir. Bu durum da Yahudilerin ABD'deki nüfusları orantısız bir siyasî nüfûz elde etmelerine sebep olmaktadır.²

² (www.aipac.org(American Israel Committee for Public Affairs)), Pro-Israel Political Action Committies (PAC), www.newamericancentury.org

B) Türkiye ve İsrail

Türk-İsrail işbirliği ile planlanan bölgesel eksenini daha somut olarak ortaya koymak için Ankara Tel-Aviv ilişkilerinin geçirdiği iki farklı evreyi görmek gerekmektedir.

Türkiye'nin İsrail'i resmen tanıyan ilk "İslam ülkesi" oluşu, cumhuriyetle birlikte batılılaşma yönünde atılan radikal adımların dış politikada da sürdürüleceğinin somut bir ifadesiydi. Ankara, bu tanıma kararıyla hem batılılaşma yönündeki kesin kararını Batı dünyasına ilan etmekte hem de NATO vesilesiyle Batı güvenlik sisteminin bir parçası olma isteğini ifade etmekteydi.

1952 yılında NATO'ya girerek güneydoğu Avrupa müttefiki olan Türkiye, Ortadoğu politikalarını Arap-İsrail dengesi gözeterek yürütmeye çalıştı. Bu dönemde çok belirgin bir şekilde Amerikan yanlısı bir politika izleyen Türkiye, Nasırizmin etkisiyle Sovyet nüfuzuna oldukça açık görünen Arap dünyasını da dikkate alarak İsrail'le ilişkilerini hep düşük profilli tutmaya özen göstermişti. Bu durum zaten Amerika'nın o dönemlerde Türkiye'den beklentileri ile de örtüşmekteydi.

Zira ABD'nin genel anlamda Ortadoğu özelde ise Filistin meselesiyle ilgili olarak Türkiye'nin "gölge etmemesinden başka" herhangi bir beklentisi yoktu. Değişen konjonktür, değişmeyen jeopolitik konum pazarlamacılığı Sovyetlerin yıkılmasından sonra Sovyet karşıtı bölgesel ittifakların hızlı bir değişim gösterdiği bir ortamda Türkiye, yeni arayışlara sürüklendi.

Varşova Paktına karşı NATO için pazarlanan jeopolitik konum, Sovyetlerin çöküşüyle birlikte 40 yıllık geleneksel değerini kaybetmiş gözüküyordu.

Soğuk savaş dönemi boyunca izlenen "statükocu pasif dış politika" tavrı sorgulanır olmuştu. "Adriyatik'ten Çin seddine kadar Türk dünyası" söylemi, Batı ile Orta Asya ve Kafkaslar'daki Türk varlığı arasında köprü olma misyonu biçiminde formüle edilmeye başlandı.

Soğuk savaş döneminde Turancılığı çağrıştırdığı için suç telakki edilen "Adriyatik'ten Çin seddine kadar Türk dünyası" söylemi, ABD başkanı Clinton'un TBMM'de yaptığı konuşma ile "bölgesel süper güç Türkiye"nin yeni ulusal stratejisi olarak ortaya konur olmuştu.

Clinton TBMM'deki konuşmasında Osmanlı'nın tarihsel ve jeokültürel zemininde bir bölge gücü olarak Türkiye'ye Ortadoğu, Balkanlar ve Kafkaslarda çok önemli roller düştüğünü ifade etmişti. Osmanlı'nın yıkılmasından sonra Ortadoğu'da eksik olmayan istikrarsız yapıya Sovyetlerin dağılmasından sonra şimdi Balkanlar ve Kafkaslar da yeni istikrarsızlık bölgeleri olarak dahil olmuştu.

Türkiye'ye "Adriyatik'ten Çin seddine kadar" Türk dünyası ve Osmanlı hinterlandı çerçevesinde Ortadoğu'da oynamayı tasarladığı aktif rol heyecan verirken, Amerika açısından da Türkiye, Ortadoğu'ya ilaveten yeni istikrarsızlık bölgeleri olarak tanımlanan, Balkanlar ve Kafkaslar açısından jeopolitik konumu nedeniyle önemli bir ülke olarak görülüyordu.

Türkiye'de Irak'ın Kuveyt'i işgal ettiği Özalp dönemlerde Amerika'yla birlikte Irak'a girerek Musul ve Kerkük'te hak iddia etmeye kadar vardırılan "aktif dış politika" söylemine sahip bir kesim yanında, geçmişteki "statükocu ve pasif"

olarak nitelendirilen geleneksel politikaları savunan ve Amerika/ NATO çerçevesinde yapılacak yeni tehdit değerlendirmelerini bekleyerek buna uygun bir dış politika seyri izlemeyi uygun gören kesim de bulunuyordu.

Buna göre soğuk savaş sonrası için yeni bir küresel tehdit tespitinin yapılması beklenmeli ve yeni tehditler karşısında Türkiye'nin jeopolitik konumunun küresel aktör(ler)e pazarlanması yoluna gidilmeliydi. Nitekim NATO soğuk savaş sonrası için yeni tehdit değerlendirmesini yaptı ve bu değerlendirmeye göre öncelikli tehditler, "uluslararası terörizm, kökten dincilik ve etnik bölgesel çatışmalar" olarak ortaya kondu.

Etnik bölgesel çatışmaların adresi olarak, Balkanlar ve Kafkaslar gösterilirken, kökten dincilik ile de Ortadoğu'ya işaret edilmekteydi. İşte Türkiye'nin Soğuk savaş sonrasında ve Özalp yılların sona ermesi itibariyle izlediği dış politika stratejisinin ve İsrail'le "stratejik ittifak"a vardırılan ilişkilerin Amerika tarafından yapılan bu tehdit değerlendirmesine dayandığı söylenebilir. "Kökten dincilik" ve "etnik bölgesel çatışmalar" kavramlarının 1990'lı yılların Türkiye'sinde Refah Partisi şahsında yükselen İslamcılığa ve PKK eylemselliğine tekabül ettiği var sayılıyordu.

"Kökten dincilik" söz konusu olunca İran'ın, PKK ve "terörizm" söz konusu olunca da Irak ve Suriye'nin söz konusu edilmesiyle hem Türkiye açısından hem de her yıl "terörizm"e destek veren ülkeler listesi yayınlayan Amerika açısından, Türkiye-İsrail eksenini gündeme geliyordu. Böylelikle Türkiye, soğuk savaş sonrasında yarattığı boşlukta, ilk kez soğuk savaş dönemi boyunca hissettiği Amerikan himayesine yeniden mazhar olmaktaydı. Yani TC askeri bürokrasisiyle

hariciye bürokrasisinin politika yapma noktasındaki olmazsa olmazları artık hazırды: Küresel aktörlerce tayin edilmiş "tehdit" ve bu tehdide karşı küresel aktörlere pazarlanacak Türkiye'nin jeopolitik konumu.

Türkiye-İsrail stratejik ittifakının mimarlarından Çevik Bir, 24 Şubat 1998'de Amerikan Ulusal Güvenlik Üniversitesi üyelerine yaptığı Türkiye'nin Yeni Dünya Düzenindeki Rolü başlıklı konuşmasında bu arka plana işaret etmektedir. "Şu an devam etmekte olan süreçte dramatik gelişmeler yaşanmaktadır. Bunların en göze çarpanı da Batı İttifakının bir mermi ateşlemeden galibiyetiyle sonuçlanan Soğuk Savaştır. Batı tarafından sunulan değerler komünizmin, Varşova Paketi'nin ve SSCB'nin felsefesi, değerleri, sistemi ve pratikleri karşısında galebe çalmıştır. Bu iyimser gelişmelere rağmen etnik milliyetçilik, uluslararası terörizm, kitle imha silahları ve uzun menzilli füzelerin yayılması, dini fundemantalizm, komşu ülkelerin iç istikrarsızlığı ve silah ve uyuşturucunun yasalara aykırı biçimde işleyen trafiği gibi şekillerle yeni tehditler ortaya çıkmaktadır. Geleceğe umutla bakmamızı sağlayan gelişmeler göz ardı edilmeden bu yeni sorun alanlarının ele alınmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Müttefiklerin istisnai birlikteliği ve ayrılmazlığı, buna ilaveten NATO'nun kararlı ve caydırıcı gücü Soğuk Savaşın kazanılmasında kritik bir rol oynamıştır. İttifaktaki en geniş ve etkili ikinci orduya sahip Türkiye'nin de bu kararlı ve caydırıcı güçte oynadığı önemli rol unutulmamalıdır. NATO ortakları yeni düzenin barış ve güvenliği için adım atarken Soğuk Savaş sırasında paylaştıkları birliktelik ve işbirlikçilik ruhunu göstermeye devam etmelidirler."

Önce Enver Sedat'la Begin arasında başlatılan Camp David süreci ardından da Oslo ile Arafat'ın İsrail'le görüşme masasına oturması, Ortadoğu'da iki farklı

kutup yaratmıştı. Bunlardan birincisi Amerika, İsrail, Mısır, Ürdün ve Filistin Kurtuluş Örgütü'nün oluşturduğu İsrail'in bölgesel varlığını kabul edip uzlaşmayı sağlamaya çalışan kutup diğeri ise, İran, Suriye ve Irak'ın oluşturduğu karşı kutuptu. Türkiye, birinci Camp David, Madrid ve Oslo süreçleri sonucu bu kutuplaşma ortaya çıkmadan önce de İsrail'le ilişkilerini sürdürmeğe çalışmakla birlikte bu ilişkinin Arap ve İslam dünyasında yaratacağı tepkiyi göz önünde bulundurarak temkinli davranıyordu.

Fakat Amerikan planı olan "Ortadoğu Barış süreci", Türkiye'yi İsrail'le olan ilişkilerinde cesaretlendirdi. Öteden beri Amerikan yanlısı Ortadoğu politikalarıyla bilinen Türkiye'nin İsrail'le ilişkilerini askeri profili yüksek ve kapsamlı bir şekilde geliştirme arzusu "Ortadoğu Barış süreci" sayesinde açık ve "kabul edilebilir" bir gerekçeye kavuşmuş oluyordu.

Dr Yavuz Gökalp Yıldız'a göre, Ortadoğu'da her zaman bloklaşma dışında kalmaya özen gösteren Türkiye'nin bu kez kartlarını açıkça oynamasının üç sebebi vardı: "Birincisi Kuzey Irak'ta doğan otorite boşluğunun Türkiye'yi etkilemesi; ikincisi, Türkiye'nin İsrail'le ilişkilerinin iyi olması ve bölgede Batılı güçlerin çıkarları için İsrail benzeri bir işleve sahip olması; üçüncüsü ise Türkiye'nin son dönemlerde içine düştüğü yalnızlıktı"

Peki "Türkiye'nin son dönemlerde içine düştüğü yalnızlık" ne anlama geliyor? Bu sorunun cevabını Le Monde Diplomatik editörü Alain Gresh'in değerlendirmelerinde bulmak mümkün.

Alain Gresh'e göre Arap dünyasının ve özellikle de Şam'ın görüşünün aksine iki ülke arasındaki ittifakı hareketlendiren İsrail değil, Türk generalleridir.

Soğuk savaş sonrası dönemde ülkenin yalnızlaşmasından endişe eden Türk ordusu, Türkiye'ye Amerika ve Birleşmiş Milletler'in Ortadoğu ve Körfez'deki Türkiye'nin önemini arttıracaklarını düşündükleri bölgelerdeki çıkarları çerçevesinde yeni bir rol arayışına girdiler.

TC Genelkurmayı ile İsrail Savunma Bakanlığı'nın imza koyduğu 23 Şubat 1996 tarihli Askeri Eğitim ve İşbirliği anlaşmasıyla belgelenen Türk-İsrail stratejik ittifakı, Türk dış politikası açısından önemli bir dönüm noktasıdır. Türkiye bu stratejik ilişkiyle birlikte ciddi bir politika değişikliğine sürüklenmiş ve yeni bir stratejik pozisyona yönelmiştir. Bu iki gücün birlikte şekillendirdiği bir dış ilişkinin herhangi bir dış ilişkiden farklı olacağı açıktır. Karar vericiler, bu farklılığı "Türkiye-İsrail ilişkileri hükümetlere göre değiştirilemeyecek bir kararlılık ve perspektifle ele alınmaktadır" tespitiyle ortaya koymaktadırlar.

Dr. Gencer Özcan, "Pakt, koalisyon, blok vb. kavramlarla zaman zaman eş anlamlı olarak kullanılan ittifak, iki ya da daha fazla egemen devlet arasında formel ya da enformel güvenlik işbirliği ilişkisi" tanımına işaretle Türkiye-İsrail ilişkilerinin bir stratejik ittifak olup olmadığını şu cümlelerle açıklıyor: "Bu işbirliği, ortak amaca ulaşabilmek için öz kaynakları yetersiz kalan devletler arasında oluşabileceği gibi, işbirliği, belirlenen amaçlara daha az kaynak kullanımı ile daha kısa sürede ulaşılabilmesi gibi beklentilerle de biçimlenebilir. Dar kapsamlı amaçlara yönelik bir işbirliği girişimi olmadığı noktasından yola çıkılacak olursa, Türkiye İsrail işbirliğini, iki ülkenin güvenliğine katkıları bakımından bir ittifak olarak nitelendirmek mümkün gözükmemektedir. Ancak ittifakların temel

unsurlarından biri olan "casus feodaris" açısından yaklaşıldığında bu işbirliğini bir ittifak olarak nitelendirmek güçleşmektedir."

Fakat İsrail Savunma Bakanı İzak Mordehay'ın, 1997'deki stratejik diyalog toplantısı öncesi Sabah gazetesine verdiği mülakatta söylediği "İran, Irak veya Suriye gibi ülkeler eğer güçlerini Türkiye'ye karşı kullanabileceklerini düşünürlerse, Türkiye'nin arkasında birleşik bir güç olduğunun farkına varacaklar. Bu güçlerin desteğiyle kimse bölgede Türkiye'ye bir şey yapamaz. Türkiye ve İsrail yetkililerinin zaman zaman "iki taraf arasındaki ilişkiler üçüncü bir ülkeye yönelik değil" türünden açıklamaları, yönelen tepkileri göğüsleyebilmek amacıyla sarf edilmiş diplomatik izahlar olarak da değerlendirilebilir."

Türk İsrail ilişkilerini, Amerika'nın özellikle 11 Eylül'den sonra somut bir şekilde uygulamasını başlattığı tek kutuplu dünya düzeni çabası bağlamından bağımsız, Ortadoğu barışına dönük salt bölgesel bir işbirliği arayışı olarak düşünecek olursak Dr. Gencer Özcan'ın çekinceleri haklılık kazanabilir. Her yıl rutin bir şekilde TC, İsrail ve ABD arasında Akdeniz'de yapılan "Güvenilir Deniz Kızı" tatbikatları da bu stratejik ittifakın sembolik bir ifadesi olarak değerlendirilmelidir. Türk İsrail stratejik ittifakı, ABD'nin küresel dizayn çabasının Ortadoğu ayağını oluşturmaktadır.

"Türkiye alternatif dış politika tercihleri geliştirmek ve farklı durumlara göre uygun cevaplar (stratejiler ve politikalar) hazırlamak zorundadır. Dünyada ve bölgede değişen durumlar küresel güçlerin başka başka ülkelerle ittifaklara girmesine neden olacak yeni ittifak oluşumlarının kurulmasını gerektirebilir. Yani, zamanla devletlerin jeopolitik ve jeostratejik önem ve tercihleri değişebilir.

Örneğin, ABD değişen dengelerin neticesinde zamanla Ortadoğu'daki stratejik ortaklarını değiştirebilir. Aslında, 11 Eylül saldırılarından sonra ABD radikal İslami örgütlere ve ulus-aşırı siyasi İslam hareketlerine karşı savaşımında Rusya'ya daha yakın durmaktadır. Aynı şekilde, İsrail bile zamanla bölgesel ortaklıklarını değiştirebilir. Bugüne kadar bölgede Türkiye'ye yakın duran bu iki ülke (ABD ve İsrail) her an Türkiye aleyhine işleyen bir mekanizma oluşturabilirler. Dolayısıyla, Türkiye Doğu Avrupa ve Sovyetlerin dağılımı sırasındaki gibi, muhtemel uluslararası değişimlere duyarsız kalmamalı ve yeni oluşum ve stratejilere hazır olmalıdır.

Türkiye, dış politika eğilimi için tarihi mirası, kültürel unsurları, coğrafi konumu, siyasi tercihleri ve ekonomik ihtiyaçları dikkate almak zorundadır. Bu faktörlerden sadece birini nazarı dikkate alarak politika belirlemek ülkenin potansiyelini sınırlar ve sorunlar çıkarır. Günümüzün karmaşık dünyasında sıfır toplamı düşünmek ve sınırlı sayıda faktörü göz önüne alarak dış politika belirlemek ülkenin kendi kendini sınırlaması demektir. Türkiye dış politika davranışlarını kolaylaştırmak için tüm unsurları dikkate almalıdır. Soğuk Savaş dönemi boyunca Türk hükümetleri daha çok siyasi tercihleri ön planda tutarak dış politika yürüttüler ve ülkelerinin tarihi mirasını ve kültürel faktörleri ihmal ettiler. 1960 ve 1970'li yıllar sırasında Türkiye alternatifsizlik dolayısıyla Kıbrıs sorunu gibi dış politika konularında güçlükler yaşadı. Türkiye için Avrupa ve Batı dünyası, Ortadoğu ve İslam dünyası, ve Orta Asya ve Türk dünyası dış politika yönelimleri birbirleriyle çatışmamakta veya rekabet halinde değil, aksine birbirini tamamlayıcı nitelikte olarak kabul edilmelidir.

Türkiye 1980 ve 1990'lı yıllarda Batı ittifakına bazı alternatif girişimler geliştirmeye başladı. Bu dönemde Avrupa Birliği ve ABD ile yakın ilişkilerini devam ederken İslami ve Türki devletler ile yakın ilişkiler geliştirdi ve Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı ve Ekonomik İşbirliği Örgütü gibi bölgesel örgütlerin kurulmasına öncülük yaptı.

“Bugün, Türkiye karşılıklı bağımlılık ilkesinin gereği olarak (askeri, siyasi, iktisadi, ve kültürel) bir ittifaklar ağı oluşturmaya gereksinim duymaktadır, çünkü bugünün küreselleşmiş ve birbirine bağlanmış dünyasında siyasi, ekonomik ve toplumsal alanlarda "ulusal" ve "bağımsız" dış politika yürütmek imkansız olmasa da oldukça güçtür. En rasyonel ve pragmatik politika, dünya sisteminin diğer aktörleriyle karşılıklı bağımlı bir ilişki geliştirmek ve uluslararası ortamı ve dengeleri kendi lehine çevirmeye çalışmaktır. Bu nedenle, daha önceki dönemlerden daha fazla ulus-aşırı ve uluslararası işlemler gerçekleştirmek ve iletişime geçmek gerekmektedir. Türkiye'nin gelecek için stratejisi, bazı güç merkezleriyle birkaç alternatif geliştirme ve uzun dönemli ekonomik, siyasi ve kültürel bağlarını ve çıkarlarını koruyacak bir hinterland oluşturmayı dikkate alarak dış politikasını yeniden yapılandırmaktır.”³

Genel olarak düşünüldüğünde ABD'nin Soğuk Savaş'tan sonra tehdit algılamalarının yönünü değiştirmesi İsrail ve Türkiye gibi geçmişteki müttefiklerini de etkiledi. İsrail lobisi ABD siyaset sahnesinde kendine daha rahat bir zemin bulurken, Türkiye Ortadoğu'da ABD'nin kendine yeni müttefikler yaratmasına kaygıyla yaklaştı(K.İrak). Etnik ve dini anlaşmazlıkların en önemli tehdit nedenini

³ Ataman, Muhittin, An Integrated Approach to Foreign Policy Change: Explaining Changes in Turkish Foreign Policy in the 1980s, Yayınlanmamış Doktora Tezi, (Lexington, KY: University of Kentucky, 1999).

oluşturduğu bu yeni dönem ABD dış politikasını hem bölgesel hem de evrensel anlamda yeniden şekillenmeye götürdü. İşte bu şekillenme de İsrail ve Türkiye'nin konumlarını sorgulamasına neden oldu. ABD'deki güçlü lobisi İsrail'e avantaj sağlarken, Türkiye de değişen tehdit algılamalarını somut bir şekilde yaşamaktadır(Sinagog Saldırıları). Bu gelişmelerde yeni ABD, İsrail ve Türkiye ittifakında Türkiye'ye çok da fazla seçenek bırakılmamaktadır.

II) ORTADOĞU'DA KİTLE İMHA SİLAHLARI

Kitle imha silahları denilince konvansiyonel silahlarla karşılaştırıldığında büyük tahrip ve zarar gücüne sahip; nükleer, biyolojik ve kimyasal silahlar akla gelmektedir. Bir diğer anlamıyla kitle imha silahları kimyasal, biyolojik, ve nükleer silahların yanı sıra bunları taşıma özelliğine sahip olan füzeleri ifade etmek için de kullanılır. ABD Silahlı Kuvvetler Kimya Okulu tarafından açıklanan tanımlama da ise kitle imha silahlarının büyük ölçüde zarara ve kirlenmeye sebep olacak hareketin hedeflerini ve hareketin yönünün değişmesine neden olacak silahlardır şeklinde tanımlanmaktadır.

Bu tanımlamaların altında kitle imha silahlarının üç ayrı kategoride sınıflandırıldığı sonucu çıkmaktadır.

- Nükleer Silahlar
- Biyolojik Silahlar
- Kimyasal Silahlar

A) Nükleer Silahlar

Atom çekirdeğini fisyon, füzyon veya her ikisinin karışımıyla oluşan bir kimyasal reaksiyon sonunda enerji açığa çıkartması ile meydana gelen patlamayı yaratan her türlü silaha genelde nükleer silah adı verilir. Nükleer silahların ana potansiyel hedefleri şunlardır;

- Stratejik askeri hedefler
- Kritik politik ve askeri komuta, kontrol, irtibat ve istihbarat merkezleri
- Büyük kıta ve zırhlı birlik toplulukları
- Lojistik merkezler
- Hava üsleri ve limanlar
- Kritik altyapı tesisleri-akaryakıt ve enerji merkezleri
- Su ve su elde etme, arıtma tesisleri
- Büyük nüfus yoğunluğunun bulunduğu merkezler.

Nükleer silah geliştirmek için teknik güçlükler ve yüksek maliyetler ana nükleer güçlerin dışında ancak birkaç ülkenin belirli sayıda nükleer silahı elde edebilmesine veya üretilebilmesine imkan verir. Nükleer maddelerin silaha dönüştürülmeleri güçtür. Yapılacak bir kazanın telafisi yoktur. Bütün bunlar, nükleer silahların üretilmesinde, fırlatılmasında ve depolanmasında ki zorlukları beraberinde getirir.

B) Biyolojik Silahlar

“Biyolojik silahlar; yöneldiği hedeflere bıraktıkları etkiler açısından, hastalığa neden olan mikroorganizmaların ve virüslerin enfekte etkisine sahip, nükleik asitler gibi kendilerini kopyalayarak çoğalabilen biyolojik yapıların, bulaşıcılık ve hastalık yapma yeteneklerine bağlı olan silahlar şeklinde tanımlanabilir. “Bugün, Birleşmiş Milletler, Dünya Sağlık Örgütü, NATO, Biyolojik Silahlar Konvansiyonu gibi kimi uluslar arası kuruluşların belirlemelerine göre 43 mikroorganizma(15 bakteri, 24 virüs, 2 mantar ve 2 parazit) insanlara karşı biyolojik silah haline getirilebilme sahiptir”⁴. Kimyasal ve nükleer silahlar gibi biyolojik silahlar da kitle imha silahları sınıfında yer alırlar; ancak biyolojik silahlar başlıca, kolay ve ucuz elde edilmeleri, etkilerinin kalıcı ve giderek artıcı olmaları, kullanım kolaylıkları ve kullandıklarının geç farkına varılmaları gibi özellikleri nedeniyle, öteki kitle imha silahlarından ayrılmaktadırlar.

“Biyolojik savaş, askeri açıdan düşmanın askeri kuvvetlerini, halkını, tarımsal üretimini, hayvanlarını etkilemek için hastalıkların maksatlı olarak kullanılmasıdır. Doğal olarak bu maddelerin teröristler tarafından kullanılması da yaşanan gerçekler arasındadır. Biyolojik silahlar uluslar arası kuralara uygun olarak biyomedikal araştırmalarla veya enfekte olmuş hayvan, insan veya topraktan elde edilerek üretilirler. Bunun ötesinde biyolojik savaş ile ilişkili birçok enfekte hastalık, biyolojik harp yeteneğini geliştirdiğinden endişe edilen ülkelere özgü, yalnız o çevrede görülen niteliktedir. Bu nedenle bu silahları elde etmek kolay ve

⁴ Erdurmaz, A. Serdar, “Orta Doğu'daki Kitle İmha Silahları, Silahların Kontrolü ve Türkiye”, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2003, s.43-44.

ucuzdur. Temel ilaç endüstrisine sahip bir ülke, potansiyel olarak biyolojik silah üretme kapasitesine sahiptir. Bu silahların kullanımına örnek olarak II. Dünya Savaşı'nda ki veba basilinin yayılışını ve Güney Doğu Asya'da sarı yağmurun kullanılmasını verilebilir.”⁵. Potansiyel hedefler;

-Büyük yoğunluktaki kıta toplulukları

-Askeri birliklerin dağılma bölgeleri

-Lojistik merkezler

-Komuta kontrol merkezleri

-Hava alanları ve limanlar

-Kilit altyapı tesisleri(Akaryakıt, enerji, arıtma)

-Yoğun nüfus merkezleri

C) Kimyasal Silahlar

Kimyasal silahlar konvansiyonu kimyasal silahları yalnız toksik kimyasallar değil, bunları atmada kullanılan her türlü mühimmat ve teçhizat olarak tarif etmektedir. Toksik kimyasallar; kimyasal etkileri nedeniyle insanlar ve hayvanlar üzerinde ölüme, geçici performans kaybına ve daimi yaralara sebep olan her türlü kimyasal olarak ifade edilmektedir. Bitkiler bu bağlam içine girmemektedir. Kimyasal özelliği sayesinde öldürücü, yaralayıcı ve tahriş edici özellikler gösteren,

⁵ Erdurmaz, A. Serdar, “Orta Doğu'daki Kitle İmha Silahları, Silahların Kontrolü ve Türkiye” , Ümit Yayıncılık, Ankara, 2003, s.55.

sis ve yangın meydana getiren katı, sıvı, gaz halindeki maddeler ile yapılan savaştır. Standart kimyasal harp unsurları şunlardır; sinir gazları, yakıcı gazlar, kan zehirleyici gazlar, boğucu gazlar, kusturucu gazlar, göz yaşartıcı gazlar, uyuşturucu gazlar. Potansiyel hedefler;

-Büyük yoğunluktaki kıta toplulukları

-Askeri birliklerin dağılma bölgeleri

-Lojistik merkezler

-Komuta kontrol merkezleri

-Hava alanları ve limanlar

-Kilit altyapı tesisleri(Akaryakıt, enerji, arıtma)

-Yoğun nüfus merkezleri

kitle imha silahlarına sahip olmak için çabalayan her ülke bunları kullanmak için birtakım atma vasıtalarını da elde etmek zorundadır. Aksi takdirde bu silahların herhangi bir çatışma anında kullanılması mümkün olamaz. Bu nedenle, başlangıçta tarifi yapılan kitle imha silahları kapsamı içine atma vasıtalarının da dahil edilmesi uygun bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca uluslar arası istihbarat değerlendirmelerinde ülkelerin kitle imha silahları imkan ve kabiliyetleri ortaya konulurken, atma vasıtaları da değerlendirmektedir. Atma vasıtaları çok basitten çok karmaşık sistemlere kadar farklılaşır.

“Kitle imha silahlarının yayılması iki aşamalı olarak devam etmiştir. Birincisi dikine yayılma, ikincisi de yatay yayılma olarak tabir edilir. 1945’te Amerika Birleşik Devletleri’nin (ilk ve son olduğu umulan) nükleer silahları geliştirmesinin ve 1949’da Sovyetler Birliği’nin ilk nükleer denemeleri yapmasının ardından hızlı bir silahlanma yarışı başladı. ABD ve SSCB nükleer silah stoklarını çok kısa sürede hızla arttırdılar. Her iki ülke nükleer silah stoklarının artışıyla birlikte aynı dönemde hem biyolojik hem de kimyasal silahların üretiminde de bir yarış içine girdiler. Yatay yayılma ise, 1952’de İngiltere’nin, 1960’da Fransa’nın, 1964’te Çin Halk Cumhuriyeti’nin ilk nükleer denemeleri yapmaları ile başlamıştır. Bu beş ülke aynı zamanda da BM Daimi Üyesi sıfatını taşımaktadırlar. 1960’lı yılların başında Kennedy yönetimi, eğer uluslar arası önlemler alınmazsa 20 yıl içinde, yani 1980lere gelindiğinde yaklaşık 40 kadar ülkenin nükleer silah sahibi olabileceğini düşünüyordu. Bu yönde özellikle dönemin savunma bakanı McNamara’nın yaptığı çalışmalar vardı. İngiltere ve Fransa’nı yanı sıra özellikle Çin Halk Cumhuriyeti’nin nükleer denemeler yapmaya başlamasından sonra bunun önüne bir engel konulması gerektiği hasıl oldu.”⁶

D) Orta Doğu’nun Askeri Dengeleri

1990-2000 yılları arasında silahlanmadan biraz olsun uzaklaşma Orta Doğu’da küreselleşme açısından pozitif bir eğilim göstermektedir. Ancak silahlanmanın bu dönemde kesintiye uğramasında daha başka nedenler de vardır. İran-İrak savaşının getirdikleri, Arap-İsrail barış anlaşması faaliyetleri, soğuk savaşın sona ermesi gibi nedenler etkin rol oynamışlardır.

⁶ Kibaroglu, Mustafa, “Kitle İmha Silahlarının Gelişim Süreci, Yayılmasının Önlenmesine İlişkin Yapılan Çalışmalar ve Geleceğin Güvenlik Tehditleri”

İran-İrak Savaşı sonrası, İran'ın büyük ölçüde teçhizat ve malzeme kaybına rağmen, Irak'ın da Körfez Savaşı sonrası aynı kayba uğraması her iki tarafı da eşit duruma getirmişti. 1999 yılından beri petrol gelirlerindeki büyük artışın Körfez'deki silah ithalatının artırımında ana neden olduğuna dair kuvvetli emareler mevcuttur. Son on beş yılda ideolojik çatışmaların, devlet konumunda olmayan unsurların(non-state actors) arasındaki çatışmaların ve terörizmin arttığıda bir diğer gerçektir. Örnek olarak, Usame Bin Ladin'in Al-Quida teşkilatının 11 Eylül 2001'de yaptığı saldırı dünya yapılan en büyük terörist eylem sayılmakta, bunun yanında Hamas İslami direniş hareketi, Filistin İslami Cihad örgütü İran'dan destek olarak eylemlerini sürdürmektedir. Mısır, İran, Irak, Ürdün, İsrail, Lübnan, Suudi Arabistan gibi Orta Doğu ülkelerinde devam eden ölgesel savaşlar kesintisiz bir şekilde devam etmektedir. Filistin-İsrail çatışmaları da bölgede ki istikrar olasılığını yok etmektedir.

Güçlü ülkelerin konvansiyonel kuvvetlerine karşı, önlemlerden biri olan asimetrik savaşın gündeme gelmesi, silahlanma harcamalarında düşüş nedenidir. Asimetrik savaş Orta Doğu için yeni bir şey değildir. Sonuçta asimetrik savaş Orta Doğu'daki silah transferlerini belirgin bir şekilde azaltmıştır. Yine de Orta Doğu'yu diğer bölgelerle karşılaştırdığımız zaman dünya üzerindeki en fazla askerileştirilmiş bölge olduğunu görebiliriz. Orta Doğu ülkelerinin ekonomik durumlarında belirgin bir durgunluk varken askeri harcamaları ekonomileri ile uyumlu olarak, genel harcamalarına, gayri safi milli hasıllarına oranla aynı eğilimi takip etmemektedir. Bu bölgeselleşme Mısır, İsrail, Suriye, İran ve Irak tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu ülkeleri hepsi kimyasal silahlara sahiptir. Irak'ın önemli ölçüde biyolojik silah stoklarını elinde bulundurduğu bilinmektedir. Mısır, İsrail,

Suriye ve İran'ın da ya biyolojik silahlara sahip oldukları ya da üretim kapasitesine sahip oldukları düşünülmektedir.

Orta Doğu'da kitle imha silahlarına sahip olma çabaları düşünüldüğünde İsrail'in potansiyeli belirsiz olan nükleer gücü akla gelmektedir. Bu belirsizlik ve A.B.D. gibi batılı ülkelerin İsrail'e karşı hoşgörülü yaklaşımları, konvansiyonel kuvvetler açısından da son derece zayıf olan bölge ülkeleri üzerinde büyük bir potansiyel tehdit oluşturmaktadır. Bölge ülkeleri bu tehdide karşı tedbir olarak KİS'lere ait programları geliştirmeye çalışmaktadır.

Irak'ın, Körfez Savaşı sonrasında KİS konusundaki yoğun çabaları UNSCOM/IAEA tarafından engellenmiştir. Bu engelleme biyolojik silah araştırmalarında da kendini göstermiştir. Ancak, daha sonra Irak'ın deneticileri ülkeden çıkartması, özellikle Fransa ve Rusya'nın Irak yanlısı tutumlarını gözden geçirmelerine neden olmuştur.

İran , Şah'ın yıkılmasından sonra İslami devlet anlayışını yaymak ve Irak'a karşı konvansiyonel kuvvetlerle dengeyi sağlamak için faaliyete geçmiştir. Bu dönemde, Ekim 1998'de Ali Rafsanjani tarafından verilen direktifte, "kimyasal ve biyolojik silahlar fakir ülkelerin atom bombasıdır.bunları elde etmek için gerekli tedbirleri alırız" sözleri İran'ın bu konuya verdiği önemi göstermektedir.

Suriye, önemli ölçüde kimyasal savaş yeteneğine sahiptir. Suriye'nin de gerek İsrail'e karşı ve gerek Türkiye'ye karşı olan konvansiyonel kuvvetler zaafiyetini fakir ülke silahları olan kitle imha silahlarına sahip olmakla dengeleyebileceği ve yeterli caydırmayı sağlayabileceği düşünceleri bu ülkeyi de teşvik etmektedir

Bu gelişmelerden bazı belirgin sonuçlar çıkmaktadır. Bunlardan ilki; kitle imha silahlarına sahip olmak için dev bir bütçeye ya da süpergüç olmaya gerek yoktur. Fakir ülkeler gerekli dış yardımı aldıktan sonra kısa bir sürede bu silahlara sahip olabilirler. İkinci olarak; bu silahlara sahip olma çabası kesintisiz sürmektedir. Irak'ın BM denetçilerini göndermesi veya İran'ın çabaları bunu ispatlamaktadır. Üçüncü olarak, bu silahların üretim tesislerini bulmak bir diğer engeldir. Bu tesislerin tespiti oldukça zordur, Irak hareketinde A.B.D.'nin ilaç veya kimya fabrikalarını hedef alması bu belirsizliğin açık bir ifadesidir.

Bölgede KİS'lere sahip olma potansiyeli bulunan ülkeler, kitle imha silahlarını sadece komşularını yenmek için değil, aynı zamanda caydırmak ve olası bir müdahaleyi bloke etmek için gerekli görmektedirler. “Orta Doğu’da KİS’lerin yayılmasının sebepleri şunlardır;

i) Prestij sağlamak: Konvansiyonel modern muharebe gücünden yoksun olan ve bunları Batı standartlarına getirmek için ekonomik durumları uzun vadede dahi yeterli olmayan bölge ülkeleri, KİS'lere sahip olarak, bunu politik ve ekonomik avantajlar sağlamada bir koz olarak kullanmak istemektedirler. KİS'lere sahip olan ülkeler, bu suretle diğer bölge ülkelerinin ve bölge ile ilgili Batı dünyasının ilgisini çekerek prestij sağlayabilmektedir.

ii) Caydırmak: KİS'lere sahip olan ülkeler, bunları herhangi bir kriz ve çatışma durumunda kullanabilecekleri iması ile, diğer ülkeler nezdinde krizin tırmanmasını önlemek veya üstünlük sağlamak gibi konularda caydırıcı etki yaratabileceklerini değerlendirmektedirler.

iii)Savaşmak: Krizin tırmanması ve herhangi bir çatışma durumunda KİS'e sahip ülke, bu silahlara güvenerek, savaş kararı alabilecek gücü kendisinde bulabilmektedir.

iv)İran-Irak Savaşı ve Körfez Savaşı'nın dersleri: Füzeler ve kitle imha silahları hem askeri, hem de sivil hedeflere karşı kullanılmıştır. KİS'lerin bir savaş halinde stratejik bir silah olarak topyekün savaş kurallarına göre her türlü hedefe karşı kullanılmaları çatışmayı mahalli ve yalnız silahlı kuvvetlere bağlı olmaktan çıkartarak bekasını da tehdit eder bir boyuta süratle tırmanmasına neden olmaktadır.

v)Komşularla silah yarışı: Bölgede ülkelerin birbirleriyle olan tehdit değerlendirmelerinde, potansiyel düşman olarak gördükleri komşularıyla silahlı kuvvetler dengesini sağlayabilmek için girdikleri silah yarışında en az maliyetli ve kolay yol olarak KİS'lere sahip olmak görülmektedir. Özellikle İsrail'in nükleer gücüne karşı tedbir olarak, onu potansiyel tehdit olarak algılayan ülkelerin biyolojik ve kimyasal silahlara sahip olma çabaları dikkate değer ölçüdedir. Irak'a karşı İran ve diğer Körfez ülkeleri bu yarışın unsurlarıdır.

vi)Gözdağı vermek: KİS'lere sahip olan ülkelerin, bunları her an kullanabilecek olmaları, bu konuda açık ve bilinen belirli kullanım doktrin ve konseptine sahip olmamaları nedeniyle bir belirsizlik ortamı yaratmaktadır. Bu ülkeler her zaman politik ve askeri menfaatlerinin tesisi için KİS'leri bir tehdit ve gözdağı unsuru olarak kolaylıkla kullanabilirler.

vii)ABD ve müttefiklerini sınırlamak veya tamamen önlemek: KİS'leri kullanım tehdidi ile bölgeye ABD ve müttefiklerinin fiili olarak müdahalelerini

önlemek ama ana amaçlardan biri olarak görülmektedir. İnsan hayatının değerli olduğu Batı dünyası tarafından yapılacak fiili askeri müdahalelerde verilecek zayıfın ölçülemeyecek riskler taşıması, bu ülkeleri kendi iç dinamikleri ve politikaları açısından bölgeye asker sevkine cesaret edemeyecekleri bir konuma getirecektir. Bu suretle Batı'nın direkt müdahalesi önlenmiş olacaktır.

vii)Konvansiyonel zayıflığı ve konvansiyonel silahların maliyetini telafi etmek: Asimetrik yapılanma ile ülkeler konvansiyonel modern silah zaafiyetlerini gidererek belirli dengelerin sağlanmasını gerçekleştirebileceklerine inanmaktadırlar.

ix)Anlamlı bir silah kontrolü rejiminin olmamasına karşı reaksiyon: Bölge ülkeleri, nükleer silahların kontrolünde özellikle İsrail'e karşı takınılan hoşgörülü tavrın ikiyüzlü bir yaklaşım olduğunu düşünmektedirler.

x)KİS'lerin yayılmasına karşı gösterilen genel tepki: Çin, Kuzey Kore gibi ülkeler dahil, dünyanın muhtelif yerlerinde kontrolden çıkmış bir şekilde gündeme gelen silahlanmaya karşı uluslar arası kuruluş ve yaptırımların yetersiz kalması, Orta Doğu ülkelerini de ahrik etmekte ve benzer reaksiyonları gündeme getirmektedir.

xi)Etkili sivil ve kritik savunma tesislerinin ve taktik balistik füze savunma kapasitesinin mevcut olmayışı: KİS'lere karşı geliştirilmiş savunma sistemleri, gelişmiş olan ülkeler de dahil pek yeterli ölçüde değildir. ABD, Rusya gibi nükleer güce sahip ülkeler, ancak birbirlerine karşı yapılacak balistik füze taarruzlarına karşı tedbirler geliştirmişlerdir. Devamlı modifiye edilerek geliştirilen

kimyasal ve biyolojik silahların kullanımlarını önceden veya atıldıkları anda tespit edebilen sistemlerin geliştirilmesi oldukça güçtür.

xii)Serseri devletler ve özel terörist hareketler: Serseri devletler denilen, uluslar arası kuruluş ve anlaşmaları hiçe sayarak KİS'leri geliştirme faaliyetlerine devam eden, Kuzey Kore, Çin, Irak, İran gibi ülkeler alınan her türlü tedbire ve uyarıya rağmen bu silahlara sahip olma çabalarından vazgeçmemişlerdir.

E) Bölge Ülkeleri

ABD konvansiyonel güçleri yenilemeyecek ve caydırılmayacak kadar güçlüdür. ABD ile anlaşmazlığa düşen bir ülke, dünyanın tek süper gücü olan bu ülkeyi harekete geçmekte alıkoyabilirse veya en azından hareketin kapsamını sınırlayabilirse, hedefine ulaşabileceği sonucunu akla getirmektedir. Bu gerçek karşısında, ülkeler kendilerini ABD çıkarlarına hizmet etmemek adına silahlanmaya gitmişlerdir. Ayrıca kitle imha silahlarına sahip olmak, büyük ölçüde pahalı uçak, tank ve diğer teçhizatı gerektiren konvansiyonel kuvvetlerin yapılanmasından ve modernizasyonundan çok daha ucuzdur. Örnek olarak, Irak'ın biyolojik silahlara ilgisi daha 1970'lerde başlamıştı. "1974 yılında biyolojik silahlar edinme kararlılığını ilan eden Irak, 1975 yılında bu amaçla İbnü'l-Heysen Enstitüsü adında bir araştırma enstitüsü kurdu. Ancak 1978'e kadar pek bir başarı göstermeyen enstitü sonunda kapandı. Irak'ın biyolojik silahlarla yeniden ilgilenmesi, 1985 yılında Müsenna adında bu işle ilgilenen bir araştırma ve üretim tesisinin kurulmasıyla oldu. Başlangıçta araştırma ağırlıklı ve bakteri kültürlerinin yurtdışından alımına dayanan çalışmalar, kısa zaman içinde şarbon, botulinium toksin ve ricin gibi öldürücü biyolojik silahları ve diğer bazı güçten öldürücü

biyolojik silahları ve diğer bazı güçten düşürücüleri üretmeyi başardı. 1991 yılına gelindiğinde Irak'ın elinde sadece insanlara değil bitkilere yönelik de biyolojik silahlar bulunuyordu. El-Hakem biyolojik silah geliştirme üssü, Irak'ın bu konudaki araştırma ve silahlaştırma faaliyetinin merkeziydi. 1990 yılına gelindiğinde program halen silaha dönüştürme aşamasına gelmemişti. Irak biyolojik silahlarını ilk defa 1988 yılında bombalara yerleştirmiş olarak denedi. Bu denemeler sırasında elde bulunan biyolojik toksinler gerek uçaktan atılan bombalarda, gerekse füzelere başlık olarak yerleştirilerek başarı gösterdi. Irak'ın Kuveyt'i işgalinden sonra olağanüstü bir hızla üretime başlayan biyolojik silah üniteleri yetersiz kalınca ilaç üretiminde kullanılan pek çok fabrika ve atölye biyolojik silah üretimine adapte edildi. Sadece üç ay içinde Irak, 6.000 litre konsantre edilmiş biyolojik toksin üretmeyi başardı. Savaş sırasında kullanılmak üzere 100 R400 bombası ve 25 El-Hüseyin balistik füze başlığı biyolojik toksinlerle dolduruldu ve savaş boyunca da kullanılmaya hazır olarak bekledi.”⁷

Bölgedeki kitle imha silahlarına sahip bir diğer ülke olan İsrail silahlanma programını varlığını korumak için her türlü yöntemi kullanılmasını meşrulaştırdığı inancı üzerine bina etmiştir. Daha kurulduğu ilk günlerde uranyum rezervlerini araştırmaya başlayan İsrail, 1952 yılında İsrail Atom Enerjisi Komisyonunu kurdu. 1953 yılında Machon 4 adlı araştırma enstitüsünde fosfat madenlerinin içindeki uranyumu arındırmayı başaran İsrail, kısa zaman içinde ağır su üretimini de başararak nükleer silah yapımı için gerekli malzemeyi kendi başına üretme kapasitesine ulaştı. Süveyş Kanalı üzerine çıkan 1956 Savaşı, İsrail'in bir ölüm kalım savaşında ne Rusya'ya ne ABD'ye güvenemeyeceği, dolayısıyla kendi

⁷ Balcı, Kerim. “Kimin Savaşı?”Nisan 2003, s.89.

başına düşmanlarıyla savaşacak nükleer bir gücü elde etmesi gerektiği seçeneğini güçlendirdi. 1967 yılında nükleer başlık üretimini tamamlayan İsrail 1980'lerin sonunda 200'e yakın sayıda nükleer başlıklı füzeye sahipti. İsrail nükleer programını belirsizlik üzerine bina etmişti ve 1998 yılına kadar da hiçbir İsraili yetkili nükleer silahların varlığını kabul etmedi. 13 Temmuz 1998'de Ürdün'deki bir basın toplantısında konuşan İsrail eski Başbakanı Şimon Peres, İsrail'in nükleer silahlarının varlığını kabul etmekle birlikte bu nükleer varlığın yeni bir Hiroşima ortaya çıkarmak için değil Oslo'yu ortaya çıkarmak için kurulduğunu söyledi. Yine de İsrail, tarihi boyunca hiçbir zaman açıkça nükleer silah denemesi yapmadı. Bazı uzmanlara göre 'belirsizliğin' daha büyük bir caydırıcı etkisi olduğu ve İsrail eğer elindeki nükleer silah cephanesinin büyüklüğü hakkında net bir açıklama yaparsa bunun bazı düşman güçler tarafından 'iyi haber' olarak algılanabileceği düşüncesindedir.

İsrail'in nükleer kapasitesi, 1998 Temmuz'unda İran'ın Şahab-3 balistik füzelerini başarıyla denemesi ve bundan sonra İsrail'i vurabilecek bir füze sistemine sahip olduğunun ortaya çıkmasından sonra gündeme oturdu. İran ve Irak'ın nükleer kapasitelerini silah yapabilecek konuma yükseltmeleri halinde uzmanlar, İsrail ile Arap ülkeleri arasında açık bir nükleer-kimyasal-biyolojik silahlanma yarışı başlayabileceğinden endişe ediyorlardı. İsrail küçük bir ülke olduğundan İran veya Irak gibi bir ülkenin ilk nükleer saldırıyı yapması halinde ikinci vuruş kapasitesini kaybedeceği endişesi 1999 yılında İsrail'in Almanya'dan üç Dolphin sınıfı denizaltı almasına yol açtı. İsrail bu denizaltılar sayesinde denizden karaya nükleer başlık taşıyan Cruise füzeleri atma ve dolayısıyla ikinci vuruş kapasitesine ulaştı. Peki İsrail bir kimyasal veya biyolojik saldırıya nasıl

cevap verecekti? Bu hususta yapılan tartışmalar bir yana, İsrail'in 1973 yılında konvansiyonel bir savaşı kaynetme ihtimaline karşı nükleer başlıklı füzelerini aktive ettiği biliniyor. Dahası İsrail halkının nükleer silahların kullanımıyla ilgili düşünceleri çok şaşırtıcıdır. 1998 yılında İsrail'de yapılan bir kamuoyu yoklaması, halkın %80'inin İsrail'in gerekli şartlar oluştuğunda nükleeri kullanmasından yana olduğunu gösteriyor. Bu oranın %99'u nükleer saldırının, %86'sı kimyasal ve biyolojik bir saldırının, %45'i ise konvansiyonel bir savaşta yenilme durumunun İsrail'e nükleer silahları kullanma hakkı tanıyacağına inanıyor. Uluslar arası anlaşmalara bakan yönüyle İsrail, nükleer silahların yayılmasına karşı düzenlenen hiçbir anlaşmaya imza atmış değil. İsrail Kimyasal Silahlar Konvansiyonu'nu Ocak 1993'te, Geniş Çaplı Test Yasağı Antlaşması'nı da Eylül 1996'da imzaladı. Ancak her iki imza da halen İsrail Parlamentosu'nca onaylanmış değil. Buna rağmen İsrail 1996 imzasını attıktan hemen sonra bir çekince de koydurdu: İsrail, bu anlaşma ile nükleer politikasını değiştirmiş değildir.

İsrail'in kimyasal silahlarla özellikle ilgilendiğinin reddedilemez delili olarak 1992 yılında Amsterdam'da düşen El Al kargo uçağının sarin üretiminde kullanılan bir kimyasal gazı taşımakta olduğunun tespit edilmesi gösterilebilir. 47 kişinin ölümüne ve civarda yaşayan yüzlerce kişinin hastalanmasına yol açan bu kazadan bir yıl sonra bir rapor hazırlayan ABD Kongresi, İsrail'in ilan edilmemiş kimyasal silahlar üretmekte olduğunu ve aynı şekilde biyolojik silahlar da üretmekte olabileceğini kaydetmiştir. "İsrail Kimyasal Silahlar Konvansiyonu'nu imzalamış, ancak onaylamamıştır."⁸. Kimyasal savaş ve savunma konusunda geniş araştırmalar yapılmaktadır. Suriye'nin kimyasal silahları konuşlandırması ve Irak'ın

⁸ Anthony Cordesman, Arleigh Burke, 'Weapons of Mass Destruction in the Middle East', July 2001, 27.

İran-İrak Savaşı'nda kimyasal silah kullanması üzerine 1980'lerin ortalarında kimyasal savaş tesislerini Dimona güneyinde yeniden faaliyete geçirmiştir. Teyit edilmeyen raporlara göre İsrail; hardal gazı, kalıcı ve kalıcı olmayan sinir gazları ve bir ilave ajana ait stoklara sahiptir. Ancak, halihazırda bunların kimyasal silahlarla yüklü olmadığı değerlendirilmektedir. Kimyasal silahlara karşı savunma için geniş kapsamlı tatbikatlar yapılmaktadır.

İsrail Kitle İmha Silahlarından Arındırılmış Bölge konseptini desteklemektedir, ancak, NPT'yi imzalamamıştır çünkü önemli ölçüde nükleer tesislere sahiptir. "İsrail'in nükleer envanterindeki silahların tipleri, büyüklükleri ve kompozisyonları hakkında yeterli bilgi mevcut olmayıp, bu konuda değerlendirmeler farklıdır."⁹ Yapılan değerlendirmelere göre, en az 60-80 plutonyum silahı mevcuttur. Bazıları 100 kilotonun üstünde güce sahip, 100'den fazla nükleer silah mevcuttur. Bunlar Jericho1, Jericho 2 balistik füze başlıkları ve uçaklarla atılaya elverişlidir. "1997'de Jane's Intelligence Review'de yayımlanan bir makalede, Tel Aviv'in güneybatısında Jericho 2 füze üssündeki nükleer silah korunaklarında toplam 50 megatonluk 400 silah olabileceği açıklanmıştır. 1989 Mayıs'ında CIA Direktörü İsrail'in termo nükleer silahlara sahip olma arayışında olduğunu belirtmiştir."¹⁰ "İsrail iki önemli nükleer reaktör projesine sahiptir. Nahal Soraq'da 5 megavatlık ve 40-150 megavatlık ağır su reaktörü mevcuttur."¹¹ İsrail, Mısır ve Suriye ile barış sağlanana kadar nükleer silahlanmanın devam edeceğini ifade etmiştir.

⁹ Anthony Cordesman, Arleigh Burke, 'Weapons of Mass Destruction in the Middle East', July 2001, 30.

¹⁰ Anthony Cordesman, Arleigh Burke, 'Weapons of Mass Destruction in the Middle East', July 2001, 29.

“İsrail, Biyolojik Silahlar Konvansiyonu’nu imzalamamıştır. Biyolojik silahları süratle üretim için hazırlıklıdır. Ancak, üretim faaliyetinde bulunduğu dair bir bilgi yoktur. Tel Aviv’in 12 km güneyinde İsrail Biyolojik Araştırma Enstitüsü vardır.” “İsrail’in hem biyolojik ajan üretimi konusunda yetenekli olduğu değerlendirilmektedir. ABD’ye ait değerlendirmelere göre, İsrail biyolojik ve kimyasal silahlara sahip ülkeler kategorisindedir. Sinir gazı silahlarını içeren stoklara sahip olduğu sanılmaktadır. Ayrıca; şarbondan daha gelişmiş mikropovder formunda kuru depolanabilen biyolojik ajanların atılabilmesi için bomba ve savaş başlığı geliştirebilecek yetenekte olduğuna inanılmaktadır”¹²

İran nükleer programını, Nükleer Silahsızlanma Anlaşmasının onaylandığı 1970 yılında başlattı. Orijinal şekliyle İran’ın nükleer programı 20 nükleer güç reaktörünün inşasını öngörüyordu. Buşehr’de inşasına başlanılan iki reaktördeki faaliyetler İran Devrimi ile kesintiye uğradıkları gibi İran-Irak Savaşı sırasında Irak uçakları tarafından defalarca bombalanarak imha edildiler. Devrim, nükleer araştırmalara ara verilmesine yol açıtıysa da yeni rejim kısa süre içinde Şah döneminin nükleer programını benimsedi. Bugün İran’ın hedefi, en kısa zamanda 15 güç santrali ve nükleer madde imalatını sağlayacak teknik altyapı ile Ortadoğu’nun en büyük nükleer gücü olabilmektir.

İran-Irak Savaşı’ndan nispi bir yenilgiyle çıkan İran, ülkenin yeni bir çatışmanın eşiğine sürüklenmemesi için nükleer programını uluslar arası normlar çerçevesinde yürütmeye karar vermiş ve 1992 yılında nükleer tesislerini Uluslar arası Atom Enerjisi Enstitüsü’nün denetlemesine açmıştır. Bugüne kadar İran’ın

¹¹ Anthony Cordesman, Arleigh Burke, ‘The Military Balance in the ME and Analytic Overview’, CSIS, (July 2001), 203

Nükleer Silahsızlanma Anlaşması'nı ihlal ettiğini ifade eder bir bulguya rastlanmamıştır. Batılı balistik uzmanlara göre İran'ın nükleer bilgi ve tecrübesini barışçıl kullanım alanında tutarak geliştirmeye çalıştığı; ancak gerek gördüğünde bunu askeri kullanıma çevirebileceği şeklindedir.

Nükleer silah imalatını hızlandırmak için İran'ın eski Sovyet cumhuriyetlerinden nükleer malzeme almaya çalıştığı ve kısıtlı sayıda durumda başarılı olduğu yönünde duyumlar varsa da bunların hiçbiri doğrulanmış değildir. İran'ın nükleer bombasını imal edebileceği en erken tarih olarak verilen tahminler sürekli olarak ileriye itilmektedir. 1992 yılında İsrail gizli servisi İran'ın sekiz yıl içinde nükleer bir güç olabileceğini iddia ederken 1995'te bu tarihi 2003'e, 1997'de de 2007'ye itilmiştir. Bugün İran'ın 2005 yılından önce nükleer silah potansiyeline ulaşacağını iddia eden tahmin bulunmamaktadır.

Ocak 1995'te Rusya ile İran arsında imzalanan bir anlaşma gereği Rusya'nın Buşehr nükleer güç santralında kurmaya başladığı bir hafif-su reaktörü dünyanın endişelerini arttırdı. Oysa gerek Rusya gerekse İran, santralın IAEA kontrolünde sadece enerji üretmeye yönelik inşa edildiği yönünde garanti veriyorlardı. ABD devreye girerek bu faaliyeti durdurmak istediye de Rusya, 800 milyon dolar değerindeki bu ihaleden vazgeçmek istemedi. İran'ın Rus yetkilileriyle üç adet yeni güç reaktörü inşası konusunda görüşmelerde bulunduğu ve bir adet ağır-su araştırma reaktörünü satın almak üzere olduğu yönünde 1998 yılında gündeme geldi.

¹² Anthony Cordesman, Arleigh Burke, 'Weapons of Mass Destruction in the Middle East', July 2001, 27.

1995 anlaşması, Rusya'nın on yıl boyunca Buşehr reaktörünün nükleer yakıtını sağlamasını da öngörüyordu. Bazı haberler, Rusya'nın yasal ve resmi olmayan yollardan İran'a uranyum ve diğer nükleer madenlerin aranması ve kazılarının yapılması için gerekli teknoloji ve aletleri de sağladığını söylemekteydi. Rusya'nın halen İranlı fizikçi ve mühendisleri eğittiği bilinmektedir. Batılı balistik uzmanları, Rusya'nın aktif desteğinin devam etmesi halinde İran'ın beklenenden önce nükleer silahlara sahip olabileceğini, dahası bunu tamamıyla kendi teknik ekibi ve altyapısıyla yapabilecek duruma gelebileceğini kaydetmektedir.

İran'ın kimyasal silahlara olan ilgisi, İran-Irak Savaşı sırasında Irak'ın kimyasal silah saldırılarına maruz kalınması sonucunda başlamıştır. İlk planda Irak saflarından ele geçirilen kimyasal silahları Irak'a karşı kullanan İran, zaman içinde farklı kaynaklardan kimyasal silah almaya ve kendi üretimini yapmaya başlamıştır. Savaş sırasında Irak'ın kimyasal silah kapasitesine cevap veremeyen İran, savaştan sonra, özellikle de Irak'ın VX üretiminde başarı gösterdiği haberlerinin yayılmasından sonra kendi kimyasal silah araştırmalarını hızlandırmıştır.

İran'ın kimyasal silahlarının sinir ve deriden etkili gazları içerdiği bilinmektedir. Kendi üretim programında özellikle hardal gibi deriden etkili gazlar üzerinde de çalışmalar yaptığı yönünde iddialar vardır. İran'ın Scud tabanlı füze sistemine uyacak kimyasal silah yüklü savaş başlıkları üretmekte olduğu da düşünülebilir.

İran kimyasal silahlarını geliştirme alanında en rahat dış yardım bulan ülkelerden biridir. Bir yandan Rusya, Kuzey Kore ve Çin, diğer yandan Batı Avrupa ülkelerinden teknoloji, bilgi ve tecrübe aktarabilen İran'ın kimyasal silah

alanında bir numaralı ‘kaynağı’ Çin’dir. Çin’in ‘mevcut açıkpazar’ politikasını devam ettirip ettirmeyeceği İran’ın gelecekteki kimyasal silah gücünün boyutlarını belirleyecektir. Kimyasal Silahlar Konvansiyonu’na taraf olmakla birlikte İran, kimyasal silahlarını imha etmemek bir yana mevcut teknolojisini geliştirmek için gayret göstermektedir. Balistik uzmanları İran’ın yakın gelecekte kimyasal silah edinmek isteyen başka bölge ülkelerine kaynaklık edebileceğinden endişe etmektedirler. İran’ın hiç değilse bir defa, 987 yılında, Çad’a karşı kullanılmak üzere Libya’ya kimyasal silah sattığı bilinmektedir.

İran’ın biyolojik silah araştırmaları kimyasal silah araştırmalarıyla eş zamanlı olarak başlamıştır ve burada da itici güç Irak’ın bu sahadaki başarıları hakkındaki duyumlardır. Bugün Biyolojik Silahlar Konvansiyonu’nu onaylamış olmasına rağmen biyolojik silahlar alanında araştırmalarını devam ettiren İran’ın bu sahadaki bir numaralı destekçisi Rusya’dan akan beyin gücüdür. Bu beyin gücüne rağmen İran’ın biyolojik silah üretimine başladığına dair bilgi bulunmamaktadır.

İran’ın balistik ve Cruise füzelerinde üç temel kaynağı Çin, Rusya ve Kuzey Kore’dir. Yaptığı füze alımlarının yanı sıra kendi füze sistemlerini de geliştirmeye çalışan İran’ın bu yöndeki çabaları da İran-İrak Savaşı sırasındaki nispi zayıflığından kaynaklanmaktadır. Savaş sırasında İran’ı balistik olarak besleyen Kuzey Kore savaştan sonra da İran için önemli bir kaynak olmuştur. İran’ın kendi balistik füzelerini geliştirme çabası Rus ve Çinli teknisyenlerin gözetiminde Scud ve Scud’un geliştirilmiş modelleri olan No-Dong ve Taepo-Dong’ları ‘geri mühendislik’ ile tanımak ve kendi şartlarına adapte etmek şeklinde

kendini göstermiştir. Bu çabalar özellikle 1990'lı yılların sonlarında meyvelerini vermiş ve İran Scud ve No-Dong türevi olan Şahab serisinin ilk beş üyesinin başarıyla denemiştir. Kuzey Kore yapımı Taepo-Dong teknolojisi üzerine kurulu olan Şahab 4 füzeleri, 2.000-3.000 km menzil ve 1.000-290 kg başlık kapasitesi ile İran'ı kıtalararası balistik füzelere sahip kılmıştır. İran'ın henüz geliştirme aşamasında olan Şahab 5-B'si başarılı olursa İran 100-150 kg başlıkla 6.700 km menzile ulaşacağı iddia edilen Şahab 7 projesinin gerçekleştirilebilirliği hakkında pek bilgi bulunmamaktadır. Çin ve Kuzey Kore'nin gerek füze teknolojilerinin 'millileştirilmesi'nde, gerekse İran'ın füze yakıtı ve yapı malzemelerinin üretilmesi için ihtiyaç duyduğu fabrikaların kurulmasında oldukça eli açık oldukları söylenebilir. İran'ın füze teknolojisi geliştirmede ne ölçü ve miktarda yardım aldığı bilinmeyen önemli bir kaynağı da Rusya'dır.

Ortadoğu'daki silah arayışlarında göze çarpan bazı özellikler söz konusu. Öncelikle ülkeler, kitle imha silahlarını 'diğerlerinin', özelde de İsrail'in askeri üstünlüğüne ve nükleer potansiyeline karşı bir caydırıcılık unsuru olarak görüyor ve bu bahaneyle silahlanıyorlar. İkinci olarak uluslar arası çatışmada ülkeler karşı tarafın cinsinden veya daha güçlü bir kitle imha silahıyla cevap vereceğinden endişe ettikleri durumlarda kendi kitle imha silahlarını da depolarda bekletmeyi tercih ediyorlar. Bu caydırıcılık rolünden dolayı ülkeler 'ikinci vuruş şansı'nı ellerinde tutmak üzere projeler geliştiriyorlar. Bu da yeni mobil fırlatma rampalarının ve denizaltıların Ortadoğu'nun 'silahlanma kıskacına' eklenmesine yol açıyor.

Ortadoğu ülkelerinin silahlanmayla ilgilenenlerinin hemen tamamı kendi başlarına kitle imha silahları ve balistik fize sistemleri geliştirme kapasitesini elde etmiş veya etmek üzeredirler. Dahası Çin, Kuzey Kore ve Rusya gibi kaynak ülkelerin gerek hammadde gerekse know-how sağlama konusundaki isteklilikleri devam ettiği müddetçe yeni teknolojilerin de Ortadoğu cephanelerinin yolunu bulacağı kuşkusuzdur. Petro-dolarların her geçen gün Arap ülkelerinin proje geliştirme imkanlarını geliştirdiği bir ortamda kitle imha silahlarının yayılmasına engel olmanın ‘isteği oluşturan sebebi’ ortadan kaldırmaktan başka yolu yoktur. Bu da ancak İsrail de dahil olmak üzere bütün Ortadoğu ülkelerinin bölgeyi ‘kitle imha silahlarından’ temiz bir bölgeye çevirmeye yönelik ortak gayretleriyle gerçekleşebileceği düşünülmektedir.

F) Ortadoğu’da Kitle İmha Silahlarının Kullanımı ile İlgili Yaşanan Krizler

1920 sonları (İtalya, Libya)

İtalya, Benito Mussolini’nin emriyle Libya’daki bağımsızlık savaşçılarına karşı çeşitli gaz bombaları kullandı.

1935-36 (İtalya, Etiyopya)

İtalya ordusu, Etiyopya ordusuna karşı başta hardal gazı olmak üzere çeşitli deriden etkili ve boğucu gazlar kullandı.

1963-67 (Mısır, Yemen)

Mısır, Yemen'deki sivil savaşta kraliyet güçlerine karşı başta hardal gazı ve fosgen olmak üzere bir dizi kimyasal silah kullandı.

Mayıs 1967 (Mısır, İsrail)

Mısır uçakları, İsrail'in Dimona'daki nükleer santrali üzerinde keşif uçuşları yaptı.

21 Ekim 1967 (Mısır, İsrail)

Mısır bir İsrail destroyerine karşı Cruise füzeleri kullandı.

1973 (Mısır, İsrail ve Suriye)

Ekim Savaşı sırasında Mısır, İsrail hedeflerine Scud-B balistik füzeleri ve Kelt Cruise füzeleri fırlattı. Savaş sırasında İsrail de Suriye hedeflerine yönelik Gabriyel Cruise füzelerini kullandı.

1973 (İsrail)

Ekim Savaşı'nın zorlu günlerinde İsrail Başbakanı Golda Meir'in, ellerinde bulunan bütün nükleer başlıklı füzelerin Arap ülkelerinin başkentlerine kilitlenmesi ve aktive edilmeleri emrini verdiği iddia edildi. İsrail bu bilgiyi hiçbir zaman doğrulamadı.

1980-88 (İran, Irak)

Savaş sırasında her iki ülke de yoğun olarak balistik füzeler kullandı. Irak özellikle Scud-B ve yine bir Scud kopyası olan El-Hüseyin balistik füzelerinden

beş yüzün üzerinde füze kullandı. Her iki ülke de deniz savaşlarında Cruise füzelerini kullandılar. Savaş sırasında İran, Irak'ın Osirak Nükleer Araştırma Merkezi'ni bombaladı; ancak Fransız yapımı Tammuz-1 güç reaktörü zarar görmedi.

7 Haziran 1981 (İsrail, Irak)

İsrail'in F-16 uçakları, Irak'ın Osirak nükleer reaktörünü havaya uçurdu. Iraklı uzmanlar Saddam Hüseyin'in bu tarihten önce nükleer reaktörü sadece enerji üretimi amaçlı görürken bundan sonra nükleer bomba imalatına karar verdiğini, dolayısıyla İsrail'in saldırısının ters etki yaptığını iddia ederler.

1980-88 (İran, Irak)

Irak savaş boyunca İran hedeflerine karşı kimyasal silahlar kullandı. Özellikle hardal gazı kullanan Irak'ın nadiren de olsa sarin gibi sinir gazlarını kullandığı tespit edildi. 1984 yılından sonra İran, ele geçirdiği Irak yapımı kimyasal silahları Irak ordusuna karşı kullandı ve savaşın son döneminde kendi imal ettiği kimyasal silahları da kullandı.

24 Mart 1984 (Irak, İran)

Irak savaş uçakları İran'ın Buşehr nükleer santralına saldırdı. İnşa halindeki reaktör saldırıdan zarar görmedi. Irak aynı saldırıyı 12 Şubat 1985, 4 Mart 1985 ve 17 Kasım 1987 tarihlerinde de tekrarladı.

17 Mayıs 1987(Irak, ABD)

Bir Irak Mirage F-1 uçağı, İran Körfezi'nde demirlemiş olan ABD fırkateyni Stark'a iki Cruise füzesi fırlattı. Irak, saldırının bir hata sonucu yapıldığını açıkladı.

Eylül 1987(Libya, Çad)

Libya ordusu İran'dan aldığı bazı kimyasal silahları Çad ordusuna karşı kullandı.

16 Şubat 1988(Irak)

Irak savaş uçakları Irak Kürtlerinin yaşadığı Halepçe kentine hardal ve sinir gazları attı. Çoğu sivil olmak üzere 5.000 kişi hayatını kaybetti.

18 Nisan 1988(ABD, İran)

ABD Deniz Kuvvetleri ile İran gemileri arasında İran Körfezi'nde çıkan çatışmada her iki taraf da Cruise füzeleri kullandılar.

20 Nisan 1988(İran, Kuveyt)

İran, Kuveyt'in petrol alanlarına yönelik bir Scud-B füzesi fırlattı.

1990'lar (Sudan)

1989'da iktidari geldikten sonra Sudan Devlet Başkanı Omar El-Beşir'in muhalif güçlere karşı hardal gazı kullandığı iddia edildi. İddialar bağımsız kaynaklarca doğrulanmamakla birlikte muhalif güçler, Sudan hükümetinin İran veya Irak kaynaklı hardal ve sinir gazlarını kullanmaya devam ettiğini iddia ettiler.

17 Ocak-28 Şubat 1991(Irak, Bahreyn, İsrail, Suudi Arabistan ve ABD)

1990-91 Körfez Savaşı sırasında Irak, doksanın üzerinde El-Hüseyin ve El-Hicara balistik füzeleri kullandı. Hedefleri Suudi Arabistan, Bahreyn ve İsrail olan bu füzelerden 43'ü İsrail'e fırlatıldı. Savaş sırasında Irak, Çin yapımı Silkworm Cruise füzelerini, ABD ordusu da Tomahawk Cruise füzelerini kullandı.

17 Ocak 1993(ABD, Irak)

ABD Bağdat'taki Zaferaniyye endüstri kompleksine burada nükleer malzeme üretimi yapıldığı iddiasıyla 45 Tomahawk Cruise füzesi attı.

26 Haziran1993(ABD, Irak)

ABD ordusu Bağdat'taki Irak haberalma örgütü binalarına 23 Tomahawk füzesi fırlattı.

Mayıs 1994 (Yemen)

Yemen sivil savaşında güney güçleri 20 adet Scud-C balistik füzesi kullandılar.

7 Kasım 1994(İran, Irak)

İran, Irak'taki Eşref Askeri Kampı'nda üstlenmiş olan muhalif Şii güçlerine karşı dört Scud balistik füzesi fırlattı.

20 Ağustos 1998(ABD, Sudan)

Kızıldeniz'deki ABD Deniz Kuvvetleri gemileri Hartum'daki El-Şifa Ecza Fabrikası'na VX sinir gazı üretmekte olduğu iddiasıyla bir düzine Tomahawk

Cruise füzesi fırlattı. Saldırı sonrasında fabrikanın kimyasal silah üretiminde kullanılmadığı ortaya çıktı.

16-19 Aralık 1998(ABD, Irak)

Irak'ın BM Araştırma Komisyonu ile işbirliği yapmayı reddetmesi üzerine ABD ve İngiltere güçleri 400'e yakın Tomahawk füzesi ile 100 ayrı noktaya saldırı düzenlediler. ABD Savunma Bakanı William Cohen, saldırının özellikle Irak'ın kimyasal ve biyolojik silahları fırlatabileceği altyapıyı yok ettiğini açıkladı.

G) Uluslararası Antlaşmalar ve Ortadoğu Ülkelerinin Üyelikleri

Dünya ülkeleri, kitle imha silahlarının yayılması ve uluslar arası çatışmalarda kullanılmasına engel olmak üzere bir dizi anlaşmalara imza atmıştır. Bu anlaşmalara taraf olmak her ne kadar üye ülkelerin kitle imha silahları edinme ve kullanma yönündeki iradelerini etkilemişse de ülkelerin ilan edilmiş politikalarını belirlemeleri açısından üyelik belirleyici bir rol oynamaktadır.

Kitle imha silahlarının kontrolüne yönelik imzalanmış anlaşmaların beş tanesi kapsayıcı ve belirleyicidir. Bunlardan Nükleer Silahsızlanma Anlaşması (NPT-Non-Proliferation Treaty) 1968 yılında BM Genel Meclisi tarafından benimsenmiş ve bugüne kadar Hindistan, Pakistan ve İsrail dışında hemen hemen bütün dünya devletleri tarafından onaylanmıştır. Anlaşma nükleer enerjinin barışçıl amaçlarla kullanılmasını, mevcut nükleer silahların yayılmasının engellenmesini ve nükleer silahsızlanma yönünde işbirliği yapılmasını öngörmektedir. Nükleer silahlarla ilgili uluslar arası kapsayıcılığı olan ikinci bir anlaşma 'Kapsayıcı Nükleer Test Yasağı Anlaşması'dır. 1998 yılı itibariyle 149 ülkenin imzaladığı;

ancak henüz 13 ülkenin onayladığı anlaşma nükleer silahların her türlü şekilde harekete geçmesini yasaklar, yeni nükleer silahla geliştirilmesi yönünde araştırmalar yapılmasını engellemeye çalışır ve nükleer silahsızlanmayı teşvik eder. Kimyasal Silahlar Konvansiyonu (CWC) 1993 yılında imzaya açılmış ve kısa zamanda dünya ülkelerinin çoğu tarafından imzalanıp onaylanmıştır. CWC, üye ülkelerin kimyasal silah üretim, depolama, geliştirme ve kullanımını yasaklar. Anlaşmaya üye olan ülkeler, ellerinde bulunan kimyasal silahları imha etmek durumundadırlar. Kitle imha silahlarının kullanımına karşı en eski anlaşma Cenevre Protokolü'dür. 1925 'te imzalanan protokol, savaşlarda kimyasal ve biyolojik her türlü gaz ve toksinin kullanılmasını yasaklamaktadır. Son olarak Biyolojik ve Toksin Silahlar Konvansiyonu (BTWC), biyolojik silahların üretim, depolama, yayılma ve kullanılmasını yasaklar. CWC'de olduğu gibi bu anlaşmada da üye ülkelerin ellerinde bulunan biyolojik silahları hızla imha etmeleri öngörülmektedir.

III) ABD'DE ve DÜNYADA OĞUL BUSH DÖNEMİ

Eylül 2002 tarihli "ABD'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi" başlıklı 31 sayfalık belge, 9 ana başlık ve bir giriş metninden oluşmaktadır. Belgenin içeriği ve ana hatları, 17 Eylül 2002 tarihli ABD Başkanı George W. Bush imzasını taşıyan giriş metninde belirtilmiştir. Buna göre, Bush 20. yüzyılda totalitarizm ile özgürlük arasında yaşanan mücadeleyi özgürlüğün kazandığına işaret ederek 21. yüzyıldaki mücadeleyi de açıklamaktadır: Uluslararası sistemin istikrarı ile insanlığın geleceği için 20. yüzyılda da galip gelmiş olan, temel insan hakları ile ekonomik ve siyasal özgürlüklere bağlı ulusların özgürlük, demokrasi ve serbest girişimi savunmaları

gerekmektedir. Bu tanımlamayla, ne tür rejimlerin özgürlükleri engelleyen olgularla mücadelesinin uygun görüldüğü belirtilse de, ne tür rejimler ya da uluslarla mücadele edileceğine açıklık getirmemektedir.

ABD Başkanı, özgürlükleri kısıtlayan uygulamaların hemen hepsinin bertaraf edilmesini vurgularken, İslam ülkelerini üstü kapalı biçimde "öteki" olarak tanımlamıştır. Bu haliyle, ABD'nin yeni strateji belgesi olarak açıkladığı ilkeler bütününe, tanımlanmış biçimdeki özgürlükleri rejiminde benimsemeyen uluslarla mücadeleyi kapsadığı ileri sürülebilir.

Belgenin giriş bölümünde ABD'nin mücadele sırasındaki amaçsal öncelikleri de belirtilmektedir. Buna göre ABD'nin birincil amacı, küresel istikrarın sağlanmasına yönelik olarak dünya genelinde ekonomik ve siyasal güce dayalı yaygın bir etki yaratmak ve bunu askeri kuvvetlerle desteklemektir. Söz konusu amacın, dünyanın bütününe yönelik açık bir talep olarak anlaşılması beklentisiyle ABD, ikincil amaç olarak da bu türden bir etki yaratma faaliyetini tek taraflı olarak gerçekleştirmekten kaçındığını belirtmektedir. Özgürlük temel ilkesine her dönemde ve her kıtada sahip çıkma gereğini savunan, başka bir ifadeyle bir tür "Pax Americana" öneren ABD, bu projesinin gerçekleşmesi için sistemdeki diğer güçlerle birlikte davranmaya olan ihtiyacını da ortaya koymaktadır. Diğer güçler ile kurulacak işbirliği ABD'ye dünya ölçeğinde davranma kolaylıkları sağlayacak, ortaklarına da bir pax içinde yaşama ve dünya çapında faaliyet gösterme olanağı kazandıracaktır. Özgürlüklerin dünya çapındaki savunuculuğunun neden ABD tarafından üstlenildiği açıklamasında ise, tarihsel miras olgusuna atıfta bulunmaktadır. Bu tarihsel miras, sadece özgürlüklerin

ABD için ABD tarafından korunmasını içermemektedir, ABD bunu hem müttefikleri hem de dostları için üstlenmektedir.

Ulusal güvenlik stratejisi belgesinin gerek giriş bölümünde, gerek alt başlıklarında sık sık ABD için birinci en iyi tercihin tek başına davranma olmadığı hatırlatılmaktadır. Bu çerçevede de ABD'nin müttefiklerine, dostlarına ve sistemdeki diğer büyük güçlere olan gereksinmesi yinelenmektedir. Burada, ABD'nin işbirliği ortaklarını dost ve müttefik olarak iki kategoride değerlendirmektedir. Buradan, ABD'nin her müttefikinin onun dostu olmayabileceği anlaşılmaktadır. ABD'nin sistemdeki diğer büyük güçlerden kastettiğinin, Rusya Federasyonu ve Çin Halk Cumhuriyeti olduğu açıkça dile getirilmektedir. Bu çerçevede Avrupa Birliği'nin güçlü bir uluslararası oyuncu olmadığının ima edilmesi ve hiçbir Avrupa devletinden de söz edilmemesi dikkat çekicidir. Bu haliyle de strateji belgesi, ABD'nin sistemdeki her tür işbirliğini teşvik edecek bir görev üstlenmenin ötesine yönelebileceğini akla getirmektedir.

Özgürlükler temel prensibine dayalı Pax Americana oluşumu sırasında işbirliği içinde davranılacak aktörlerin yanı sıra belge, "düşmanı" da tanımlayarak bu pax'ın sınırlarına işaret etmektedir. ABD'nin düşmanı terörizmdir. Terörizm ise, özellikle radikalizm ile teknolojinin birleştiği hallerde büyük düşman konseptleri içinde yer almakta ve uygarlığı tehdit eder bir nitelik kazanmaktadır. ABD, terörizm konusunda bir ülke, kişi ya da kuruluşu hedeflemediğini beyan etmektedir. Bundan çıkacak sonuç, herkesin ve her yerin hedeflenebileceğidir. Çünkü belgenin gerek giriş bölümünde, gerek alt bölümlerinde teröristin kim

olduğu yolunda bir tanımlama bulunmamakta, ancak cümle aralarında bazı ipuçları verilmektedir. Buna göre terörizmi destekleyen ya da terörist olanlar;

- totaliter rejimler (belirli bir ideoloji çerçevesinde örgütlenmiş tek parti rejimleri),
- tehlikeli teknoloji kullananlar (kim için tehlike oluşturduğu bilinmese de, burada kastedilen kitle imha silahları bulunduran bazı kişi ve devletlerdir),
- radikal topluluklar,
- ve tüm bunlara yardım edip kolaylık sağlayanlardır.

Genel olarak bakıldığında ABD açısından Irak, belki İran, radikalleşmesi halinde Suudi Arabistan, Kuzey Kore, Yemen öncelikli hedef durumunda gibidir. Bununla birlikte ABD, ister Amerika kıtasında, ister Avrupa, Afrika, Asya ya da Uzakdoğu'da bulunsun, herhangi bir yerin terörizme destek sağlaması durumunda hedefler arasına girebileceğini belirtmektedir. Dolayısıyla ABD, terörizm adına dünyanın her yerine müdahale edebilecek olanağı bulacaktır.

Dünya gücü olması nedeniyle ABD, özgürlük, özellikle de ekonomik özgürlük konusunda kendisini dünyadan sorumlu bir aktör olarak ilan etmesiyle, öncelikli tercihlerini alt başlıklar içinde sıralamıştır. Ekonomik ve siyasal istikrar bunların başında gelmektedir. Dünyanın bütününe yayılmış olan her aktör istikrarsızlıklardan doğal olarak sorumludur. Bununla birlikte, denetlenemez istikrarsızlıklar ortaya çıktığında bundan zarar gören sadece o aktör olmamakta, küresel hareketleri sırasında ilişki kurmuş olduğu tüm diğer aktörler de en az kendisi kadar zarar görebilmektedir.

Buna göre ABD'nin öncelikli ulusal stratejisi, özgür ve demokratik yönetimlerin kurulması konusundaki çabaların uluslararası örgütlerin desteği ile sağlanmasıdır. Diğer bir ifadeyle ABD, düşmanın tanımlanması ve düşmanın bertaraf edilmesi konusundaki önceliği kendisi ile müttefik ve dostlarında görürken, düşmanın bertaraf edilmesinden sonraki "yeniden yapılandırma" sürecinin uluslararası örgütler tarafından düzenlenmesinden yanadır. Düşmanın tanımlanması ve bertaraf edilmesi konusundaki dost ülke işbirliklerini sağlama bağlama beklentisi içerisindeki ABD bu bağlamda anti-terör işbirliği ittifaklarının dünyanın her yerinde kurulmasını ve Afganistan'da olduğu gibi her bölgeyi kurtarabilmeyi önermektedir. Doğrudan anti-terör ittifaklarının, diğer bir ifadeyle kalıcı ve örgütlü yapıların kurulamaması gibi durumlarda da ABD, teröristlerin lokalize edilmesi ile kitle imha silahlarına ulaşmalarını engelleme amaçları çerçevesinde bölge devletlerinden yardım isteneceğini ve bu ülkelere de ABD'nin yardım edeceğini ifade etmektedir.

Ulusal güvenlik stratejisi belgesi, ABD'nin dünyadaki varlığını sürdürme stratejisini açıkça ifade etmeden kaleme alınmış bir metin olmakla ve ifadelerin tümü terörle mücadele olarak belirtilmiş olmakla birlikte, kararlılık göstermesi bakımından önemli bir belge özelliği taşımaktadır. Çünkü ABD, söz konusu belge çerçevesinde uluslararası bir destek sağlamadığında bile kendini savunma adına önleyici müdahalede (saldırı) bulunabileceğini duyurmaktadır. Bu durum, ABD'nin "düzenleyici" rolden hegemonik role yönelebileceğini göstermesi bakımından önemlidir.

Stratejinin en can alıcı özelliği, önleyici saldırı çerçevesinde ABD'nin dünyanın birçok yerine kendi başına müdahale edebileceğini göstermesidir. Bu strateji, uluslararası alanda önemli değişimleri hayata geçirmek anlamına gelmektedir ve zaten ABD, 21. yüzyılda yeni bir uluslararası yapı kurulmasını öngördüğünü söz konusu belgede açıkça belirtmektedir. Bu noktada karşılaşılabilecek en temel sorun, ABD'nin kuracağı sisteme karşı çıkan güçlerin direnişleridir. ABD bunların büyük güçler olabileceğini ifade ederek olası bir tehlikeye işaret etmekte ve bölgesel çatışmalara birden fazla büyük gücün taraf olması durumunda bunların büyük güçler arası çatışmalara yol açabileceğini, adeta 2. Dünya Savaşı'nı hatırlatarak, ileri sürmektedir. Bölgesel çatışmalardan, Filistin-İsrail, Hindistan-Pakistan ile Endonezya başta olmak üzere Latin Amerika - özellikle Kolombiya- ile Afganistan ABD'nin önemli gördükleri arasında yer almaktadır. Bu noktada ABD sık sık büyük güçler arası rekabetin sakıncalarına değinmektedir ve diğer "büyük güçlerin" ABD'yi ciddi biçimde rahatsız ettiği anlaşılmaktadır,

Kitle imha silahlarının yaygınlaşmasına karşı verilen mücadelede ise ABD dost ve müttefiklerinin füze savunma sistemi içine dahil olmalarının yararları üzerinde durmakta ve bu tür silahların teröristlerin ellerinde bulunması halinde neler olabileceğine dikkat çekerek bir gerekçelendirme yapmaktadır. Bununla birlikte, bazı ülkelere yönelik hatırlatma ve imalar da bulunmaktadır. Örneğin, Rusya'nın yardıma ihtiyacı olabileceğinden söz ederken Kuzey Kore hatırlatması yapılmaktadır.

Dünyanın yeniden düzenlenmesi sırasında askeri kapasitenin önemi büyüktür. Bu gerçekten hareketle ABD sözkonusu strateji belgesi kanalıyla askeri kapasitesine yönelik öngörülerini de belirtmektedir. Buna göre ABD "aktif savunma" adı verilen strateji çerçevesinde ordunun yeniden yapılandırılmasını hedeflemekte ve bu yolla belki de bir tür yeniden silahlanmadan söz etmektedir. Çünkü ABD, yeniden yapılandırılma çerçevesinde şüphelendiği her durumda kara, deniz ve hava güçlerini, daha saldırı olmadan, karşı atak durumunda harekete geçirecektir ve bu strateji yaygın bir istihbarat ağına dayandırılacaktır. Diğer bir ifadeyle, dünyanın her yerinde olabilecek teröristleri bertaraf etme amacındaki ABD, dünyayı dinleyen büyük bir kulak da olmak durumundadır, ama bunu "barış içinde rekabet" içinde sürdürmekten yanadır.

Barış içindeki rekabetin önkoşulu olarak görülen işbirlikleri ise, şu sıralama içinde verilmektedir:

- Yeni koşullara uygun biçimde yeniden düzenlenmiş, NATO ittifakı (diğer bir ifadeyle günümüzdeki stratejisi ile NATO birinci sırada yer almamaktadır),
- NATO ile işbirliği çerçevesinde değerlendirilip ayrı bir oluşum olarak görülmemekte ısrarlı davranılan Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası,
- Uzak Asya'da Japonya, Güney Kore ve Avustralya ile işbirliği,
- Asya'da Rusya Federasyonu, Hindistan ve Çin

Her bir ülke ya da ittifak ile ABD'nin yapıcı ilişkilerinin bulunduğu hatırlatıldığı göndermelerin yer aldığı bu sıralama, esas olarak ABD'nin dünyada işbirliği bakımından öncelikle önem verdiği ülkelere karşılık gelmektedir.

ABD strateji belgesinin içerisinde en az yer alan bölüm ekonomik büyümenin desteklenmesine yönelik ABD politikalarının açıklandığı bölümdür. Demokrasinin de ekonomik kalkınma ve gelişme bakımından desteklenmesinin önemi üzerinde duran belge, bu konuda adres olarak kendisinden çok IMF'yi göstermektedir.

KAYNAKÇA

Akdevelioğlu, Atay. Oran, Baskın. Erhan, Çağrı. Tellal, Erel. Gökçen, Alpkaya.

Uzgel, İlhan. Özersay, Kudret. Fırat, Melek. Aydın, Mustafa.
Kürkçüoğlu, Ömer. Baykal, Sanem. Arat, Tuğrul, **Türk Dış Politikası**,
İstanbul 2000.

Aronson, Shlomo, **The Politics and Strategy of Nuclear Weapons in the Middle East**. III. Series . Printed in the United States of America: State University of New York Press, Albany, 1992.

Aykol, Hüseyin, **Ortadoğu Denkleminde İsrail-Türkiye İlişkileri**, Ankara 1998

Balcı, Kerim, **Kimin Savaşı?**, Zaman Kitap, İstanbul, 2003.

Barnaby, Frank, **The Role and Control of Weapons in the 1990s** , T J Press(Patstow) Ltd, London, 1992.

Erdurmaz, A. Serdar, **Orta Doğu'daki Kitle İmha Silahları, Silahların Kontrolü ve Türkiye** , Ümit Yayıncılık, Ankara, 2003.

Gencer, Özcan, **Türkiye-İsrail Yakınlaşması: Nedenler, Parametreler ve Gelecek için Prespektifler**; İstanbul 1999

Hadar, Leon. Quagmire, **America in the Middle East**, Washington 1992

Jabber, Fuad, **Israel and Nuclear Weapons**, Published by Chatto and Windus Ltd, London, 1971.

Kibaroglu, Mustafa, **Turkey and Israel Strategize**, Middle East Quarterly, Volume IX: No1, 2002.

Kupchan, Charles A., **The Persian Gulf and The West**, The Dilemmas of Security, Allen&Unwin Press, Boston, 1997.

Lavoy Peter R., Sagan Scott D. ve Wirtz James J, **Planning and Unthinkable**, How New Power Will Use Nuclear, Biological, and Chemical Weapons, *First published*. Cornell University Press, New York, 2000.

Long, D. ve Koch, C., (der.), **Gulf Security in the Twenty First Century**, The Emirates Center For Strategic Studies and Research, 1997.

Marschall, Christin, **Iran's Persian Gulf Policy**, From Khomeini to Khatami, Routledge Curzon, Boston, 2003.

Mikesell Raymond, Chenery Horris, **Arabian Oil: America's Stake in the Middle East**, New York 1998.

Muller, Harald., (der.), **Europe and Nuclear Disarmament**, European Policy series No14, 2000.

Pry, Peter, **Israel's Nuclear Arsenal**, Westview Press, New York, 1984.

Reich Bernard, Kieval Gershon R., **Israeli National Security Policy**, Political Actors and Perspectives, *III.Series*. Greenwood Press, Connecticut, 1988.

Sur, Serge, (der.), **Nuclear Deterrence**, Problems and Perceptives in the 1990's,
United Nations Publications, Geneva, 1993.

United Nations, **National Threat Perceptions in the Middle East, Research
Paper: No37** , United Nations Publication, Geneva, 1995.

Vatandaş, Aydoğan. **Armagedon: Türkiye- İsrail Gizli Savaşı**, İstanbul 1997.

(www.aipac.org(American Israel Committee for Public Affairs)), Pro-Israel
Political Action Committies (PAC), www.newamericancentury.org